

— Ный спѣшимъ да обнародваме слѣдующий членъ на Г-на Г. Кръстовича, като му благодаримъ за насърчваніето което дава на **ЧИТАЛИЩЕ** съ личното си въ него участіе, и за достопохвалный му примѣръ, който показва на другитѣ наши учены, чи кога человекъ е въодушевенъ отъ народното добро, колкото голѣмы занятія и длѣжности да има, се може намѣри врѣмя да ся занимава и съ общитѣ интересы на Отецеството. Относително до прѣдмѣта на члена, излишно е да казвамы отъ каквѣ голѣмѣ важность е той за Българскитѣ Исторіѣ: касае ся да узнаемъ точно да ли Българскый народъ е чисто Славянскы родъ или има въ него нѣщо и не Славянско. Господинъ Кръстовичъ, на когото дългытѣ по тѣхъ чясть трудове щѣтъ оставятъ имято безсмъртно въ българскитѣ словесность, е убѣденъ въ теоріѣ-тѣ спорядъ коѣто Българскый народъ е чисто славянско происхожденіе, а Г-нъ М. Дриновъ, който тоже ся занимава отъ нѣколко години насамъ съ издирванія врѣху народитѣ ни исторіѣ, поддържа мнѣніето спорядъ което Аспаруховата ордія, която завлада отсамдунавскитѣ славянскы

населенія и имъ даде имято си, като ся стопи и слѣ съвършено въ тѣхъ, не е была славянска. Тѣзи теоріѣ Г-нъ Кръстовичъ опровергава съ настоящій членъ, показувающъ чи не е основана на здравы исторически доказателства и чи слѣдов. додѣто Г-нъ Дриновъ ѣ не докаже добрѣ, противната теорія останва истенската. Между тѣ двѣ противоположны теоріи поддържаны отъ двама българскы историци еднакво компетентны въ този прѣдмѣтъ ный съзнаваме слабостѣтъ си да ся произнесемъ. Весма е мѣчно за вѣрваніе какъ една не славянска завоевателна ордія е могла да ся слѣе толкова съвършено въ насъ, щото да не остави отъ себе си въ народа ни никаквы слѣды въ никакво отношеніе, и, ако да не срѣщахмы доста българи съ съвършено татарскы типъ, ный щѣхмы да сподѣлимъ на пълно теоріѣтъ на Г-на Кръстовича. Както и да е, членѣтъ му ще ползува даже и Г-нъ Дринова, като му дава поводъ или да припознае теоріѣтъ си за погрѣшнѣ, или да ѣ поддържи съ новы доказателства.

Л. І.

Къ достопочтенному Настоятельству на
«Българското Читалище,»

Господіе !

Отъ ревность да спомогнѣ и азъ малко нѣщо на «Българското Читалище,» съчинихъ и вы проваждамъ приключенѣтъ тука статіѣ, коѣто и, ако одобрите, молимъ да помѣстите въ идущіѣтъ брой на това народополезно періодическо списаніе.

Съ пристойното же къ васъ мое привѣтствіе оставамъ

Въ Цариградѣ 1871
19 Ноемврій.

Вашъ покорный
Г. КРЪСТЕВИЧЪ.

Г-НЪ ДРИНОВА ТЕОРИЯ ЗА ПРОИСХОЖДЕНИЕТО НА БЪЛГАРСКИЙ НАРОДЪ.

—0—

Г-нъ Дриновъ, комуто отъ нѣколко години на самъ всякъ родолюбивъ Българинъ съ радость е слушалъ стараніята и разисканіята за изобрѣтеніе на новы и вѣтхы документы касателно до народитѣ нашъ Българскъ Исторіи, издаде въ Виеннѣ, въ лѣто 1869, еднѣ отъ 100 страници съставенъ книжкѣ подъ заглавіе «Погледъ врѣхъ происхожданіе-то на Българскій народъ, и начало-то на Българската исторія.»

Тѣзи книжкѣ мыслимъ че всякъ Българинъ съ крайно любопытство и нетърпѣніе е възжелалъ да прочете, защо е ималъ непременно всякъ надеждѣ да намери въ неѣ, като отъ чловѣка различни Европейскы книгохранилища нарочно посѣтившаго и съ прилежаніе изслѣдоваващаго сочиненъ, здравы и необоримы нѣкои доказательства за *происхожданіе-то и начало-то на Българскій народъ*. Ни особено имамы това желаніе и любопытство, защо бѣхмы и ни, по немощитѣ си силѣ, писали и обнародвали въ лѣто 1858 (1) нѣщо за истыятъ важенъ предметъ, и искахмы да видимъ сега отъ новыты изслѣдованія Г-на Дринова до колго нашити сѣ были прави или криви, за да си поправимъ и ни мнѣніето, ако бы да се докаже криво.

Начнахмы убо прочитаніето ѣ съ сичкото пристойно вниманіе, щомъ ны минѣ тая книжка на рѣцы, и въ началѣ ся много зарадвахмы видѣвше въ предисловіето ѣ тырѣчи: «Издавамъ сега на свѣтъ настоящи *Погледъ*. Предметътъ за който се тълкува въ него, е еднѣ отъ ширитѣ въпроси на Българската исторія, а е значителъ съ много разви тълкуванія. Врѣмето не мѣ допусна да го разгледамъ по-подробно, но надамсе и въ това кратко изложеніе да го съмъ разгледалъ *точно и широко*. Дерзая да се утѣшавамъ съ такава блага надежда, защото *то съмъ се назилъ отъ всяко произволно мждрование, и*

(1) Виж. «Кратко изслѣдованіе на Българскитѣ древности» въ *Българскитѣ Книжци* Майѣ и Юніѣ 1858 го лѣта.

« медаль съмъ постоянно да се опирамъ на такива основанія, пкъстъта на които съмъ намирамъ да е необорима. »

Като нѣ прочетохмы обаче сичкътъ, останѣхмы като замаяни, не нашедше по нещастіе въ нѣмъ никакво отъ общаныты оныя пкъ и необоримы основанія или доказателства на Г-нѣ Дриновото мнѣніе върху началото и происхожденіето на нашъ Българскый народъ. Нануесто ни пакъ и пакъ прочетохмы тѣмъ книжкѣ, и все пакъ друго не намѣтрихмы, освенъ просто и безъ никоего доказателства подтвержденіе и повтаряніе на Шафариковото мнѣніе че *Българети*, които съ *Аспаруха* дошли и ся населили въ сегашнѣ *Българіѣ* были *ФІННИ* т. е. *ЧУДИ*, и че смѣсившися съ тамо живущыты *Славены*, тѣмъ *Българе* малко по малко ся измѣнили и превратили съвършено на *славены*, и така тѣмъ изчезнѣли съвсѣмъ, и не имъ остало освенъ името *гола*.

За да достигне той на това свое заключеніе, ето презъ каквы обозрителны пѣтища е минѣлъ.

1-о Говори вообще за древныты жители на Балканскый полуостровъ, които и съ общо прозваніе *Трако-Иллирци* именува, безъ да ны каже или докаже ни коего рода ни каковаго происхожденія сѣ были тѣмъ *Трако-Иллирци*; приказва че « тѣмъ постепенно были убіеніемъ, поробленіемъ и преселеніемъ умалѣеми и землѣти имъ опустошаеми, първо отъ *Македонцыты*, послѣ отъ *Римляныты* » и, увѣрѣва че, « *малцината*, които остави подъ Римскѣ власть, като се научили *Гръцкы* или *Латинскы* езикъ, лесно забравяли матерныятъ си, и скоро се сливали въ тѣзи пришелци въ землята имъ, забравяли своитѣ народни имена, и се именували *Ромеи*, сирѣчь *Римляне*; » прилага послѣ че, « чтомъ се наредили и просвѣтили така (по *Греко-Римски*) тѣмъ страни, постигнахъ ги пакъ нова зла сѣдбина, която разорила и запустила повѣчето отъ нѣхъ, и ги потопила въ глѣбока тъмнота, а тая зла сѣдбина была нападанъето върху тѣмъ страсти на нови отъ задъ *Дунава* варвари пришелци, отъ които по-главнитѣ были *Вестѣ Готи*, *Хунци* и *Остѣ-Готи*, които имъ разграбѣли имотѣтъ, растурияли жилищата и градоветѣ, и ги истребѣвали съ огнь и мечъ, или пакъ ги заведели въ плѣнь; особенно

же Готитѣ, споредъ Св. Иеронима, като разсипали градоветѣ и испогубили жителитѣ на тѣя мѣста, тѣй крайно опустошили Илліріѣ, Тракійѣ и Панноніѣ, що тамъ орѣдѣли (сирѣчь остави твърдѣ малко) даже и звѣроветѣ, и птицитѣ, и рыбитѣ (1); а Хуннитѣ, съ които наедно вѣрвѣли и много други *Чудски* (2), Славенски, и Германски племена, освенъ що завладѣли *всичкитѣ* провинціи на Балканскій полуостровъ, споредъ лѣтописцитѣ разграбили и растуряли всичкитѣ му градове освенъ малциѣа итъкои, споредъ Проспера Чирока растуряли до дѣно до 70 тамъ градове, и споредъ Амміана Марцеллина превѣрижи въ пустиния и всяка *Европа* т. е. *Балканскій Полуостровъ* (3); а отъ смъртъ спасенитѣ Римски подданици земали въ плѣнь и пращали въ широкитѣ предѣли на Хуннската Дръжава; но и сами тѣи Хунни слѣдъ смъртъта Атилова, като не можили да дрѣжатъ въ повиновеніе многочисленнитѣ тѣмъ до тогава покоряющи се народи, или изгинѣли въ крѣвави битви съ тѣзи многочисленни народи, или имъ се подчинили и се слѣли съ тѣхъ тѣй що, слѣдъ смъртъта на Атила, за Хуннитѣ се вѣче *нищо не чѣе* (4). Найсетѣ Осгъ-Готитѣ, като се освободили отъ Хуннитѣ слѣдъ смъртъта на Атила, и се установили на *сѣверный брегъ Дунава* (5), вмѣкнѣли се въ провинціитѣ на Римската Имперія, и отъ 475 г. въ продълженіе на 20 го-

(1) Не знаемъ какъ умалывать тѣя по земѣтѣ, по въздухѣтѣ, и въ водытѣ животни съ истребленіето на челоѣцѣтѣ!

(2) Добръ бы было да ны каже Г-нъ Дриновъ кои сѣ были тѣи други *Чудски* племена, той който уѣтѣва че сами Хуннити были *Чудски* народъ.

(3) Да ли наистинѣ това значи тука рѣчьта *Европа*, какъто казва Г-нъ Дриновъ, или цѣлѣ Европѣ, или же около Цареградскѣтѣ провинціѣ Европѣ?

(4) Това че за *Уицѣтѣ* вѣке ся *нищо не чѣе*, какъто казува Г-нъ Дриновъ, е толкова вѣстинно, що и самъ той го исповѣдува тугакѣ въ примѣчаніе, но прилага че «макаръ итъкой и други историкъ и въ 6 тѣй вѣкъ още (защо ли не и по-сетѣ) употреблявахъ това названіе, но по невѣденіе тѣ называвахъ съ това име други народы съѣсѣмъ»; но кои ли аджеба?

(5) Да ли това е истина? Готѣъ Юрниандъ (de reb. get. c. 50) казва че ся установили въ Панноніѣ простираемъ отъ Горниѣ Мѣсиѣ на Востокъ до Норика на Западъ, и отъ Далмациѣ на Югъ до Дунава на Сѣверъ.

дини правила тамъ. особенно же въ Оракиѣ и Македоніѣ, пѣнь и пожаръ, рѣзали рѣцѣтъ на всѣхитѣ селяне, които нѣтъ се падали въ рѣцѣтъ, и съ това правила земледѣліето невъзможно; а когато не намирали въче изобилна плячка въ тѣзи разорени страни, дигнали се отъ тамъ и отишли въ Италиѣ.

Отъ все това Г-нъ Дриновъ заключава че отъ древнитѣ жители Орако-Иллирійскы едвамъ сѣ были остави въ Балканскыятъ полуостровъ *всма малцина нѣкои-си*, които само сѣ могли да сѣ спасѣтъ, а вси другитѣ сѣ погинули или преселили на други мѣста. Това истото сѣ случило и съ *Ромеитѣ*, сирѣчь съ Римскитѣ преселиници и поримчанитѣ Трако Илирійци, и тѣи споредъ Г-на Дриновъ, опустѣли и сѣ уголили сичкій почти Балканскый полуостровъ до конца на 5-ый вѣкъ.

2-о Испразненый и уголений той Балканскый Полуостровъ Г-нъ Дриновъ захваща послѣ да показва какъ отъ пачала 6-го вѣка до вторѣтъ половинѣ на 7-ыятъ, преди сирѣчь да дойдѣтъ Българети и сѣ заселятъ въ него, и не по късно, былъ напълненъ и поселенъ съ новы жители варвары пришедши отъ вѣдъ Дунавѣтъ, и че тѣи нови, съвсемъ нови, жители были *Славене*. Какъ же е станѣло тѣва чудо? Съ истыятъ пакъ той поразителенъ и опустошителенъ начинъ, каже Г-нъ Дриновъ, съ който сѣ бѣхъ уголили и опустошили тѣи мѣста. За доказателство на това той привожда нѣкои историческы фактовы, отъ които ся наистинѣ види че Славенети много пѣти, а именно въ 548, 550, 551, 559, 578, и 583 лѣта, минували отъ задъ Дунавѣтъ на самъ, и правила набѣгы и нашествія по различни провинци на Греко-Римскѣтъ имперіѣ, че грабили и опустошавали все що находили, че и убивали много хора отъ мѣстныты жители, и даже че оставали по нѣкогажъ тамъ и да зимуватъ, какъто правяхъ несумнѣнно и по-прѣднѣти вонтели Вестъ-Готи Хунни, и Остѣ-Готи; но че повѣта « тѣзи племена не при-
« личахъ, каже той, на прѣжнитѣ разорители, (защо) до то-
« гавашнитѣ врагове нападахъ на имперіѣтъ по-вечето
« за плячка, която като взимахъ, минувахъ пошататъкъ, или
« се връщахъ пакъ назадъ, а на тѣзи нови племена не
« бѣше имъ цѣльта толкова плячката, колкото опустѣ-

«литѣ Византійски области, въ които искаж да се насе-
 «литъ;» по затова той не само не привожданикое до-
 «казателство, но даже и исповѣдува че пѣма, като казва
 «че и за тѣзи прѣви тѣхни поселенія тогавашнитѣ писатели
 «нищо не ни сж оставили.» А защо ли не ны сж оста-
 вили? Това и самъ Г-нъ Дриновъ не знае, «види му ся
 «само че за това, защото тѣзи поселенія сж ставали не-
 заблѣжно за *Византійцитѣ*, (1) и въ тѣзи времена, когато
 «Византійската власть на тѣзи мѣста бѣ съборена отъ
 «Хунитѣ, Готитѣ, и други хищни народи.» Това обаче
 обясненіе и Г-нъ Дриновъ е видѣлъ за безосновно, и
 като за да го подкрѣпи, онъ той-часъ е поспѣшилъ да
 приложи че «както и да е, ные смѣло можемъ да утвър-
 «ждаваме, че още въ 5-тій вѣкъ (когато сирѣчь Хунни-
 «ти и послѣ Остъ-Готити вѣлнувахъ) на Бѣлканскій
 «Полуостровъ е имало вѣче не малко заселени Славене,
 «отъ които мнозина сж стѣяли на Императорска служба,
 «и достигали сж високи чипове.» А слѣдъ като приводи
 на примѣръ Царь Юстиніановжтѣ славенскѣ фамиліѣ, която
 произишла изъ Дарданіѣ, «казва че това ясно показва че
 «въ тази провинція около средата на 5-тій вѣкъ (?) е и-
 «мало доста Славене, които сж премиянжли тамъ не замѣ-
 «тно за Византійскитѣ историци,» той най сетнѣ из-
 числява нѣколко Славенски племена, които различни пи-
 сатели помянуватъ че живѣли въ 7-иятъ, 8-иятъ и 9-иятъ
 вѣкъ въ различни области реченаго полуострова, и безъ
 да каже (попече и не знае) кога и какъ тѣ Славенски
 племена сж ся были тамо населени и закрѣпили, изважда
 произволно заключеніе, че «по онѣзи времена на Балкан-
 «скій полуостровъ не сж вѣче живѣли древитѣ му жи-
 «тѣли, и че той вѣче былъ напълненъ съ новы племена
 «които сж говорили единъ езикъ, и заедно съ племенни-
 «тѣ си имена сж носили и само общо названіе *Славене*.»
 А кои сж были тѣ Славене? Тѣ сж были, каже, онѣ
 племена, които Прокопій е назвалъ вѣобще *Спори*, а част-
 но *Славини* и *Анти*, тождевременно же Юарнандъ Готъ
 е нареклъ вѣобще *Winidi* или *Windi*, а частно *Sclavini* и *Antes* и
 които споредъ тѣя двоица историци на край 5-тій вѣкъ

(1) Ни не можемъ да разберемъ какъ тога е могло да бѣде!

живѣли на сѣверъ отъ долній Дунавъ и надъ Черно Море.
 « Подъ тѣзи племена слѣдователно, каже Г-ъ Дриновъ,
 « трѣба и сегашнитѣ изслѣдователи да ги тръсжтъ, а да не
 « закачатъ Сарматитѣ, Скититѣ, Хуннитѣ, Аваритѣ, и
 « други още Азіятски варваре: (защо) Юрнандъ и Про-
 « коній добръ сж знаѣли, както Хуннитѣ, тѣй и Авари-
 « тѣ, а тѣй исто и други тѣхни братіе Азіяти, но тѣясно
 « отличаватъ отъ нихъ Славенетѣ, които твърдѣ отъ бли-
 « зо сж познавали? (1)

3-о Тѣи обаче нове жители Славене, които тѣй испълнили и поселили сичкыты преди тѣхъ опустѣлы области на Балканскій полуостровъ, — едно защото живѣли несоединени и несовокуплени помѣжду си, а составлявали частни разглобени и едно другому даже сопротивни племена, и друго защото Византійцити, ползующеся отъ това имъ разглобено положеніе, лесно ги покорявали и имъ налагали своѣжтъ Ромейскы языкъ въ великж тщетж на Славенскжж народность, бѣдствуваѣи така едни слѣдъ други да изчезнжтъ, т. е. губяще народностьж си да станжтъ, *беззродни Ромен.* » Но ето че, около половината на 7-мій
 « вѣкъ явявасе отъ кѣмъ Дунава нова дружина, която ...
 « тури край на племенній животъ между Славенитѣ на
 « Балканскій полуостровъ, и ги соедини по-вечето въ е-
 « дно ѣко политическо тѣло, което да може да спасе,
 « заедно съ независимостѣта, и народностьѣта на Славен-
 « венетѣ Тази дружина не бѣ многобройна, но бѣ-
 « ше войниственна, защото, освѣнъ войната, други занятія
 « не познаваше; и не бѣ отъ Славенскій родъ, а бѣше
 « отъ едно съвсемъ друго порекло. » съставяше часть
 « на едно Чудско или Финско племе, (2) пазываемо *Бл-
 « гаре.* »

Наистинж, Тунманъ и Енгель доказвали че тѣзи Бл-гаре сж были отъ Татарско порекло, и Раичъ и Венелинъ ги приѣмали за Славяни; други пакъ въ наши дни ги искарвали Монголи, а пакъ доста други же ги искарвали за

(1) Ние обаче ще забѣлѣжимъ че, ако и да отличаватъ отъ Славеныты реченыты племена, тѣи писатели не ны казватъ че не сж были и тѣя племена отъ Славенскж породж, и тѣй въпросжтъ си остава цѣлъ.

(2) Гдѣ сж доказателствата на това?

смѣсь отъ Татарско и Чудско племе, и ги наричали *Финно-Татари*; но Г-нъ Дриновъ приема простишко Шафариковото мнѣніе че *«тъ сѣ были отъ чудско или Финско порекло,»* совсѣмъ каже що, «то си нѣма мѣстото въ н-
«сторіѣтъ на нашии народъ, който не е тѣхънъ (т. е. «Чудескихъ Българовъ) потомъкъ, и нѣма ништо общо
«сѣ тѣхъ, освѣтъ само името, което той случайно прие
«отъ тѣхъ.» За да докаже ужъ това свое мнѣніе Г-нъ Дриновъ привождатъ нѣкои си исторически факты, съ които иска да покаже че «Българети, отъ които петата само частъ съ своего началника Аспаруха минжли Дунавътъ въ 679 лѣто, та завладѣли първо Малъ Скүтіѣ и Мвсіѣ, и послѣ и повечето други провинціи отъ Балканскій полуостровъ, покоривше себѣ тамшниты Славенскы жители, составили съ тѣхъ едно политическо тѣло, единъ могъщественъ народъ една силна дръжава, кождо и отъ своето име нарекли *Българско царство*, и народътъ му *Български народъ*, *Българе*, но сами тѣ малобройни завоеватели Българе, които внесли между раздробенѣтъ Славенскы племена политическото единствъ, въ скоро време ся затрили между многобройнитъ Славенскы племена, поглѣняли се въ този съединенъ на едно елементъ, безъ да оставжтъ въ него никаква слѣда отъ своята *инородна* народность.» Историческити же фактове, изъ които онъ извлича това свое заключеніе, сѣ тѣя: 1-о Българети въ 1-та половина на 7-й вѣкъ, составляюще една доста голѣма орда, *скытали* се между рѣкыты Донъ и Волга; но около 660 година когато умрѣлъ тѣхный силенъ начальникъ Кубратъ, тѣ се раздѣлили между неговиты петъ сынове на петъ малкы орди, отъ които двѣтъ останжли да се *скытаѣ* на бащино то си мѣсто, послѣ се премѣстили малко нѣщо по-на сѣверъ, и тамо между рѣкыты Волга и Кама сеновали едно царство, което траяло до 13-й вѣкъ, а тогава са разсипало отъ Батыевытъ Татари, и тѣй отъ тѣя Българи едни се поглѣнали отъ Татарскѣтъ, а други отъ Русскѣтъ народность, та не остало вече отъ тѣхъ ни единъ; другата отъ речениты петъ Българскы орды преминжала въ Паноніѣ, т. е. въ сегашнѣ Венгріѣ; друга пакъ влѣзла въ Италиѣ, и са поселила тамъ въ Беневентската область, а пакъ другата, т. е. петата само орда, като се запряла нѣколко

време при устието на Дунава на мѣсто нарицаемое "Ογγλος onglum (което е по славенскы *жгълъ*, а по русскы *уголъ* въ което даже и Несторъ помянува че живѣло Славенско племе *Угличи*, минѣла съ началника си, 3-го сына Кубратова, Аспаруха, 1) тѣзи рѣкѣ, и се заселили завоевателно отсамъ Дунава между и надъ Славенитѣ. Отъ това убо що тии Аспарухови Българе составляли само 5-та часть отъ цѣлый Българскы народъ, и че сѣ собрали да сѣдятъ цѣлы 10 години въ едно толкова малко мѣсто, каквото е между Дунава, Прута и Черно море въ днешнитѣ Бассарабѣкъ реченый *жгълъ*, и отъ това че другата пета часть отъ цѣлъ тогава Българскый народъ, която съ началника си Алцека, минѣвши въ Италиѣ, могла да сѣбере и населити въ Беневентскѣтъ область, която лежаща въ Южнѣ Италиѣ, въ днешнитѣ времена сѣ наричала, споредъ Неаполитанскыя историкъ Джіапопи, Малиска область составляема отъ три селца (Serino, Bojano, Isernia), и съдържаща не по-выше отъ 40—50 хыляды души 2), Г-нъ Дриновъ оцѣнява на толкова и Алцековѣтъ ордѣ, а слѣдователно и Аспаруховѣтъ, която въскача по доду най много до 100 хыляды, понеже лѣтениецитѣ свидѣлствувать че петьтѣ сынове Кубратовы *Равно си сѣ раздѣлили бащиното състояние* 3). Що значи убо, иска да каже Г-нъ Дри-

1) Г-нъ Дриновъ, като тѣй добръ обяснява рѣчѣтъ *Ογγλος*, не стѣпкасалъ обаче какъ Нинифортъ, който ѣк помянува, казва положително че тя была юще тогава рѣчъ отъ языкътъ на Аспаруховитѣ Българы: *Ασπαρούχ... "Ογγλον τῇ σφῶν κηλούμενον φωνῇ καταλαβόμενος* (Niceph. p. 23.) Дѣ убо остава *Чудското* имѣ нарѣчіе.

2) Срѣщо Неаполитанскаго историка Джіакопи мы ще приведемъ Павла Діакона (de geste hungob. L. c. 29) който казва че Гримоалдовѣтъ сынъ Ромоадъ въ лѣто 667 даѣ Алцековимъ Българомъ за населеніе въ княжеството си Беневентско пространны нѣкои, тогава пусти мѣста, и че тии Българи, еще до новото (Павлово)о время (умръѣвъ въ 799 л. не быѣ никакъ загубилъ языкътъ си.

3) Лѣтениецити Никифоръ и Теофанъ които сами говорятъ за това дѣло, нищо таково не казвать. Тии казвать само: първыйтъ, че малко време съдѣ смъртътъ Кубратовъ, пять тѣ му сынове, небрежаче за свѣтътъ му, *отсѣкнули единъ отъ други, всякий отъ тѣхъ отдѣливъ за себе си часть отъ цѣлаго народа*: *ὁδτοι, μικρὰ τῆς πατριδὸς φροντίσαντες παρανέσεος, ὀλίγου παρωχτικίτος χρόνου, διεῖσαν ἅλλήλων, ἕκαστος αὐτῶν τοῦ λαοῦ ἱδίον μέρος ἀποτεμνόμενος* (Niceph. p. 22); а второйтъ, че малко време слѣдъ смъртътъ Кубратовъ пять тѣ му сынове, при-

ноеъ едно толкова малко число срѣщо огромното Българско населеніе което сега се броя отъ 5 до 6 милиона, а въ старо врѣме несумѣнно е било още по многочисленно? и нѣмамы ли право да мыслимъ че *малцината* онѣ Българе сж се слѣли въ многочисленнитъ сега покоренны Славени, и се станжли Славене? — 2-о Таковыя превращенія отъ единъ народъ на други са намиратъ, казва Г-нъ Дриновъ, и въ други мѣста като въ Франціѣ, и въ Русіѣ. Въ Франціѣ “сѣки знае че сегашнитъ Французи сж потомци на древнитъ Галло-Римляне, и че нѣматъ нищо общо съ Нѣмското племе *Франки* или *Франци*; но при сичко това, тѣхното сегашно названіе *Французи* както и названіето на тѣхната земя *Франція*, сж взети отъ името на реченото Нѣмско племе *Франци* което въ 5-й вѣкъ преминѣ прѣзъ Рейнъ, покори Галло-Римскытъ жители, и имъ даде свое названіе, съ косто тѣи са гордѣжтъ и до сега, безъ да прѣстанѣтъ да са считатъ като една съвършенно особна отъ Нѣмцытъ нація., Въ Русіѣ: « Въ половината на 9-тій вѣкъ отъ кѣмъ Балтійското море дойде на земята на тамъ подъ различни имена живущитъ Славенскы племена една малка дружина подъ прѣдводителството на Рюрика и покри тѣя племена, и тѣ слѣ въ едно тѣло, което со-

шедше на раздѣленіе, *опетъ жили единъ отъ други заедно съ покоряющійся всякому отъ тѣхъ народъ* :

Ματ' ὀλίγον δὲ χρόνον τῆς ἐκείνου τελευτῆς εἰς διαίρεσιν ἐληλυθότες οἱ πέντε αὐτοῦ υἱοὶ διέσχισαν ὀπ' ἀλλήλων μετὰ τοῦ ἐν ὑποκειμένῳ ἐκείνου αὐτῶν ὑποκειμένου λαοῦ (Theoph. p. 299).

Отъ косто са гледи че тѣи Кубратови сынове не си раздѣлили волею ни равно бащинство си състояніе, колымже паче весь Българскый народъ — коѣто не ся дѣли така и равно касто онии, а сж вѣз-
 стали силою единъ на други, и ся е отиѣнилъ и отѣилъ кой съ коѣто народъ му е былъ король и прегержѣтъ, (μετὰ τῆς θανάτου αὐτοῦ Theoph. *ibid.*) и така е сажмо тогага оло раздѣленіе на петъ части (οὕτω τοῖνον τοῦ ἐθνους διαρριθέντος, Niceph. p. 23; τοῦτων δὲ οὕτως εἰς πέντε μέρη διαρριθέντων, Theoph. p. 298) какъто казватъ реченити летописци, но не казватъ нито коѣко голѣмъ е былъ цѣлъ Българскыи народъ, нито голѣо малкъ сж остави ісека една отъ тѣхъ пять отѣи-
 нияся части. Съ рѣчьтъ обаче ἡ πόλις καλεῖται μετὰ τὴν Βουλγαρία (Niceph. p. 22) ἡ πόλις Βουλγαρία εἴςιν ἡ μετὰ τὴν (Theoph. p. 297) тѣи доста ны даватъ да разумѣмъ че цѣлъ Българскый народъ не ся е съставлялъ тогазъ само отъ 5 части по 50 = 250 хиляды или же отъ 5 по 100 = 500 хиляды души.

стави единъ голѣмъ народъ, и комуто даде и своето названиее *Руси*, както и на составлената имъ, държава *Русско Государство*, защо Рюрикъ и неговата дружина не бѣхъ *Славене*, а *принадлежашъ на едно Варяжско (Скандинавско) племе, което се наричаше Русь.*» 1) Какъто убо сж се изгубили и превратили оставивше на завоеванитѣ си народи и мѣста само своето име, Френцитѣ въ Галіѣ у Галло-Римнянитѣ и Русситѣ въ днешня Русіѣ у Славенскитѣ тамошни житеи, така иска да каже Г. Дриновъ, непрѣменно сж се изгубили и превратили и Аспаруховитѣ *малцина* Българе въ Балканскій полуостровъ у тамошниты тогава многочисленны жители Славены. Слѣдователно, както въ нашето време никой нѣма да са наемше да доказва че Французитѣ сж Нѣмцы, по това основаніе че тѣ носѣтъ името на Нѣмцитѣ Франки, и никой не бы са наелъ да доказва че днешній Русскій народъ е *Скандинавско племе*, защото носи името на *Скандинавскитѣ Руси*, тъй исто было бы смѣшно и безумно, ако никой са наемеше да искаква днешнитѣ Българе за *Финско или Чудско племе.* 2)

Слѣдъ тѣя исторически фактовы, (изъ които Г-нъ Дриновъ смѣло и безъ ни мало сумнѣніе заключава, както и отъ превращеніето на Франкиты въ Франціѣ и на Русситы въ Русіѣ примѣрно искаква и утвърждава, че и Българети Аспарухови, бывше въ началѣ *Финско или Чудско племе*, ся превратили на чисти Славены въ нынѣшнѣ Българіѣ,) онъ видѣлъ и събикасалъ обаче, и искренно си исповѣдува че «се вижда принуденъ да поумали това на Българиты съ Францы и Русы сравненіе, и да каже че това отношеніе е по-слабо въ Българіѣ отъ колкото въ Франціѣ и Россіѣ: защо въ Франціѣ, езикътъ на Нѣмцитѣ Франки се говорилъ даже до 400 години слѣдъ преминуванъето имъ въ Галло-Римската земя, и че въ днешъ говоримый Французскы езикъ се бро-

1) Да ли е то истина аджеба? До колкото нѣй знаемъ, то е отдавна было и до сега е юще важень въпросъ, въ който никакъ не сж съгласявать и най важныѣ Русскы и Нѣмкы или Французскы критичы.

2) Наистинѣ тѣя мыслимъ и нѣй че е смѣшно то, както и чудовищното имъ превращаніе отъ Чуды на Славены.

или до 450 коренни Франкски думи, освѣнъ що и една голѣма часть отъ днешните французски имена были Нѣмски и що много Нѣмски закони се съхранили въ днешниѣтъ французскѣ Грамматикѣ; така и въ Русскій езикъ, макаръ и не тъй много, но пакъ се срѣщатъ, каже, нѣколко думи и доста собствени имена, които сѣ остави отъ завоевателните Варяго-Руси.» Той прилага даже да рече какъ «нѣма съмнѣніе че и езикътъ на Аспаруховата орда е траялъ нѣколко време въ Балланскіи полуостровъ, освѣнъ собствениите имена на прѣвитѣ Български царѣ или князове, понеже 100-тина години слѣдъ дохождането на Аспаруха, въ едно Гръцко житіе на Св. Димитрія говорило ся за одного отъ неговите наслѣдници че трѣсилъ между своите съвѣтници нѣкого, който бы знаилъ добръ езикътъ Римейскій, *Славянскій*, и *Българскій*; отъ това онъ заключава, че Българскій языкъ тука, не е былъ другъ освѣнъ езикътъ на Аспаруховата орда, но че той скоро послѣ се е изгубилъ (1): завоевателите сѣ взели езикътъ на многобройните съединени подъ тѣхнѣ власть Славене, взели го сѣ *безз да оставѣтъ въ него никаква слѣда отъ своето Чудско нарѣчіе* (понеже) въ нашии сегашенъ языкъ и до сега не е издирено нѣкое слово, за което може да се каже че се е зачувало отъ езикътъ (Чудскій) на Аспаруха.(2) Всичките чужди думи, що ги има сега въ езикътъ ни, вземени се отъ Гръцкій, отъ Турскій, може бы още отъ Албанскій, Влашкій, и т. п., а за нѣкоя *Чудски думи* нето знае. Сжцето може да се каже и за стройтъ на наший языкъ, т. е. за неговите Грамматически закони. Та и не само сега, но още въ 9-ти и 10-тиа вѣкъ, когато сѣ были преведени

1) Отъ това що тука е расказано по-долу прилага Г. иъ Дриновъ види ся че той искрено вѣрва какъ, като отъ пришествіето Аспарухово въ Мисіѣ въ лѣто 679 до преводѣтъ на священните книги въ Българіѣ на чисто-славенски има сичко 184 години, и като извадимъ отъ тѣхъ 100-те години до които показва че траялъ тамо *Чудскій языкъ*, той языкъ можилъ да изчезне и ся загуби съвършено въ осталите 84 години. Чудо голѣмо!

(2) Речи положително че нѣма, Господине, и не ся бой да стрѣшишь; и то знаешъ ли защо? За тѣзи причина че Аспаруховите Българи ся говорили Славенски языкъ, както и южните Орако-Мисійски Славене, съ които она ся смѣсили.

по-вѣчето църковни книги и сѣ написани много списанія на старо-Българскій языкъ, види ся де не е виче схителствувалъ въ Славяно-Българскитъ земи Българо-Чудскій языкъ; въ противенъ случай не бѣше възможно да се не вмѣкне въ тѣзи преводи и списанія поне каква-годѣ слѣда отъ него. Това щеше да бѣде за чуденіе, ако да имаме понятие за Аспаруховата орда, до колко голѣма (сирѣчь молка) е била тя, и ако да не знаехме, че такава сѣщо орда Чудско-Българска потѣпа тѣй безслѣдно и въ Италіанската народностъ.» Запакъ пакъ е юще по-много за чуденіе това що Г-нъ Дриновъ приводи да докаже своѣтъ оемъ «и отъ нашѣтъ мѣлологѣ, т. е. отъ тѣзи езически повѣрія, конто и до сега сѣ се съхранили тукъ-тамъ у нашій народъ, като такыва той приводи Наржичици и Урисичици Самовили и Самодивы. Перунъ и Власъ, слѣдъ христіанството ны вмѣсто нихъ Св. Ілія покровитель на земледѣліето, Св. Власія покровитель на добитѣкътъ, а послѣ той исповѣдува, че вси тѣя ветхи мѣологически наши преданія были общи на Сърбы, Чехы, и Русси, и на вси други Славены, и най-сетѣвъ казва че «тѣзи езически преданія сѣ отъ чистъ Славенски корень, а Чудски или Фински элементъ въ нѣхъ НѢМА НИКАКЪВЪВЪ. Това щемъ речемъ, каже, и за нашитѣ езически обряди, за старитѣ ни обычае и народни отличія, че ако и да се срѣщне въ нѣхъ нѣщо не отъ Славенски корень, сирѣчь заето отъ чужденци, то тѣзи чужденци щѣтъ излѣзѣтъ или Гръци, или Турци, или пакъ Албанци, но никакъ не Финци;» като казва, убо все това Г-нъ Дриновъ, той обаче не заключава пакъ друго, освенъ че «това было още едно доказателство за безслѣдното изчезваніе на Чудскій элементъ въ нашій народъ, и съ други думи да речемъ, доказателство че Аспаруховата Българо-Чудска орда е била твърдѣ малобройна итото да съхраки нѣшто отъ народній си элементъ въ Славенското море въ което тя се влеа! Стига ѣ и това гдѣто си остави поне името!» Чудно наистинѣ заключение.

(Слѣдува.)

ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТЬ-ТА НА ЧЕЛОВѢКА.

(по Цимермана.)

Писало ся е много пжти, и доказало ся е вече, че челѣкъ по способноститы на ума си стои безъ сравненіе по-высоко отъ животныты. Природата му е припрѣчила вредомъ голѣмы прѣпятствія, нѣ отъ другѣ странѣ съ-врѣмянно го е спбдила и съ различни средства и сякавы силы, за да може да надвыва на сичкы прѣпятствія, конто му припрѣчавать пжтя за цѣльтъ на нѣговѣждѣятелность. Человѣческый умъ отъ рано ноце разсѣждава за опасноститы, конто му ся испрѣчатъ и, въ борбѣ съ силыты на природѣтъ, той си показва прѣдъ тѣхъ голѣмото могъщество. Челѣкъ смирява льва и слона, кыта и носорога, нѣ что съ всичкы тѣзи незначителны подвизи сравнително съ тоя, за който челѣкъ е снабденъ! Ако трѣгне да пжтува, той неможе да си продължава пжтя, испрѣчва ся напрѣдъ му нѣкоя голѣмѣ рѣкъ; нѣ и това го никакъ не затруднява: той направя лодкѣ или мостъ, и прѣминува прѣзъ тоя непроходимъ потокъ. Животно да бѣше, трѣбаше да прѣплува рѣкѣтъ, нѣ като незнае да плува, то ся оставя на неизбѣжното погыбваніе въ рѣчыты вѣлы.

За челѣка не е страшенъ и широкый океанъ: той изгражда якы корабы, и прѣкосва съ тѣхъ Индійскыя и Атлантическыя океаны; непусканъ въ Кытай и Японіѣ, той си приготвя много голѣмы пушкала и събаря съ тѣхъ исприетѣшныты имъ твърдины. Ако му запретять съ смъртоносенъ ядъ, афіонъ да търгува, той прави това насилж, и истрѣбва повече души съ огнемѣтното си оржжіе, пукала и валкыты, отъ колкото съ тоя наркотическый ядъ.

Като чужденецъ, ако допре до полыты на Алійскыты или Андскыты горы, той ся не бои отъ тѣхѣтъ грамадиж вы-очинѣ, догдѣто сяко друго животно, ако ще бы надарено и съ най-човѣкителныя инстинктъ, щаше да ся спре и умысли, ако ся опыташе да ги прѣхвърли; нѣ Бреннъ и Ханнибалъ-гы прѣминѣхъ съ огромны войскы, а Кымбрити и Готтиты въ срѣдниты вѣкове, кѣкто и Френцити по послѣ, прѣдводителствуваніи отъ Наполеона минѣ-

хъ прѣзъ Алпыты съ стотины хылады войшы, вѣоржжены съ пушкы, коніе, запасы, както Ханибалъ съ побѣдоносныты си слонове.

На другъ народъ ся вдало пакъ да прѣвѣрне сичкѣтъ онѣзи вѣзвышенѣ долины на Андскыты горы, отъ Мексикѣ до Перу, въ грамады роскошны градины, въ плододоносны земѣ, избылины съ сичкы дѣрове на цивилизаціѣтъ; тамъ сѣ были изградени храмове, црскы дворове и градища, на които развалиныты и до днесъ правять челѣка, да ся чуди и мае. Различныты классове на тамошныты народонаселенія были съединени съ ягкыты ѣзы на политическыя животи до толко, чтото мѣчно е да ся разбере, какъ ся е вдало на оныя малцина заложницы, да ся случи съ тѣхъ тѣй, и да покорять тоя могѣществены народъ. Тѣзи малцина заложницы, гдѣто сѣ направили тѣй съ тѣхъ сѣ были Испанскыты воискари, които подѣ прѣдводителството на геройскыты и суровыты си офицери, ся покатерили по тыя высочины, гдѣто сѣ цвѣтали нѣвга си произведеніята на Инкыты, и прѣвѣрижи въ прахъ и пепель толко цвѣтащы градове, като истребили отъ свѣта милионы мирны хора. Тука истинны нѣма нѣщо достославно; нѣ таквызито явленія въ политическыя свѣтъ показвать вѣобщѣ необыкновенныты силѣ на челѣка, който съ ума си, не само може да състави царства, ами сѣще тѣй може да затрива и народы и да погубва грамады произведенія.

Челѣкъ иоще пѣтува и по широкуты пустыни, които захващать почти половината отъ сичкѣтъ земѣ, и на край които и лѣвѣтъ ся спира уплашенъ, безъ да смѣе да прѣскочи граници ты имъ и ди иде въ незнайны земѣ; нѣ челѣкъ и тука ся небои! Има вече нѣколко тисащелѣтія отъ като мнозина търговци странствовать съ голѣмы низове, нѣши или на бързы коніе и тѣрпѣливы камылы, отъ Сѣверныя брѣгъ на Африкѣ камъ Югъ, въ Срѣдны Африкѣ, която е населена съ Негры, и позната иоще отъ вѣмято на Херодота. Македонскый Александъръ трѣгѣлъ съ войскѣ за Храма на Аммовскый Юпитера, а Наполеонъ правилъ като пирамиды по полетата толкози крѣпавы быткы.

Нѣ за да ся достигне до тыя отдалечены крайща на земѣтъ, челѣкъ може ся послужи и безъ огромныты сред-

ства, които сж употребили тѣ исторически герои. Тѣй Германскій Зоологъ Лихтенщейнъ, Французскій Орнитологъ Левайянъ, Шотландскій Географъ Мунгопартъ, Англійскыты Географи и Миссіонери Ландеръ, Риппелъ, Ливингстонъ, Германскій Археологъ Ленсіусъ, Англійскій Физикъ Андерсонъ, Шотландскій Мисіонеринъ Ричардеонъ и Германскыты пѣтешественникъ и Астрономъ Бартъ и Фогель сж унѣтили камъ тѣя отдалечены страны нѣ съ голѣмы средства, и съ твърдѣ малко число хора. Мнозина отъ таквизито пѣтешественници сж станѣли жьртвѣ на своиты прѣдирѣтія, други пѣкъ сж были честити, да ся завьрнѣтъ съ съкровищата на своиты наблюденія, и да смажѣтъ сичкъ образованіѣ Европѣ, както съ смѣлостьтѣ си, тѣй и съ уснѣхыты на своиты пѣтешествія. Тѣхныты придирванія сж убогатили Географіѣтѣ, и ни ся запознали съ хората и животныты, на които за смѣществуваніето до тога нищо не ся е знало.

Высокій пѣкъ Азіятскій и Американскій Сѣверъ тщательно е придиранъ отъ други наблюдатели. Мѣстата, гдѣто лѣжѣтъ и до днесъ заровенити у вѣчныя ледъ прѣдипотопни слонове и мамонти, сж придираны толко добръ, колкото и полярныты страны въ новѣтъ часть на свѣта, гдѣто ся нестрѣща друго отъ Сѣверныты рогаши и мускусныты быкове. Търсили ся, и ся памѣрили морскыя пѣтъ прѣзь Азіѣ и Америкѣ, и отрано сж опрѣдѣлили, да ли ся минува прѣзь тоя пѣтъ или нѣ; за да достигне до тѣя резултаты челѣкъ е прѣдалъ себе ся на печувани тѣгла и скѣждости, нѣ е доказалъ баремъ ясно съ това че само челоуѣческій родъ е въ състояніе да развива подареніѣтѣ нему отъ Бога духовниѣ силѣ. При това челѣкъ е излѣзълъ иоще повысоко, когато е уснѣлъ съ математическыты си смѣтанія да опрѣдѣли вѣроятностьтѣ за положеніето на Индіѣ, че сж намира на пѣтя камъ Западъ, нѣщо, косто е дало и повода за отккрытіето на новѣтъ часть на свѣта.

Нѣ челѣкъ ся незадоволява само съ придирваніето на внѣшныя свѣтъ, и на элементныты, които сж около него: той ся втурга да разглѣдва и самъ себѣ си, и тѣй изуча вѣтрѣшныты явленія на своя организмъ, дѣятельностьтѣ на различныты си органы, въобще законыты на

живота си, умественныты си гласове и проч. Челѣкъ ся спуска да узнае и това, което е извънъ границы на чувствата, и ся подпльзва отъ анатомическыя ноѣ и микроскопическыты придирванія, па отива далѣкъ, кое немогъть откри съврѣмънныты Физика и Химія.

Тяя стремленія издигать челѣка високо надъ прѣдѣлыты, които му сж припрѣчени отъ животнѣтъ природѣ, и го правять да надвѣща и най-разбраныты животны. Челѣкъ по влѣченіята си върви съзнателно, разбира сичкѣтъ святостъ на любовтъ и вѣрностътъ, прѣврща си смѣлостътъ на *Храбростъ*, героизмъ, и снисходителностъта при слабостътъ на побѣденыя — на *великодушіе*, Челѣкъ ся старае да потушава сичко, което въ животныты му наклонности може да повреди другыго. Той знае да владѣе себе си, и то му спомага за съвршенното развитіе на нравственностыты му начала, нѣщо, което никакъ не е възможно за животныты.

Природата е надѣлила челѣка непомалко и не попросто отъ животныты, тя даже му е дала несравненно и повече средства за живота. Нѣ челѣкъ е получилъ нѣкои отъ прѣимѣществата си и не непосредственно отъ природѣтъ: надаренъ съ разны способности, той треба да търси сичко, което го нѣма, за да живѣе полесно, и отъ което животныты сж ползувать безсъзнателно. Ето тѣй разумныты дѣйствія и творчеството му въобще съставлявать същественныя признакъ на челѣка. Истинктътъ въ челѣка е твърдъ малко развитъ, отъ колкото въ животныты, или, може повѣрно да ся каже, че у челѣка нѣма инстинктъ, а само едно собствено естествено побужденіе, сходственно съ това, което ся съглѣдува у погорныты животны. Думата тука е за търсяніето нахранѣтъ направо слѣдъ като ся роди челѣкъ. Никой неучи дѣтето да сеучи, и пакъ положеното на майчиныты гърды дѣтенце си върти главичкѣтъ по разны посоки, и търси съ устцата си до тогава, догдѣто ченалапа зърното на нянкѣтъ, па послѣ вѣднага захваща да сеучи и гълта мякото, като новороденото теленце, агнице или слѣпото щенченце.

Сичко друго освѣнъ това, челѣкъ добыва съ наукъ, даже и употребленіето на рѣцѣтъ и позѣтъ си, упражне-

ието на чувственныты органы и на языка си и проч.

Порастилото животно има ягкы орждія за дѣвченіе, за да дроби съ тѣхъ хлѣбныты зърна, и да угрызва коститы на убитыты животны; неговый желждокъ прѣдставлява сложныя оныя аппаратъ, только ягкъ, чтоо быва въ състояніе да прѣвръща мѣчносмилающѣ травѣ въ добро питателно вещество, и да умягчява сдробеныты кости; нѣ челѣкъ, рѣководенъ отъ ума си, готви си отъ суровыты вещества вкусны и лесносмилаемы ястія. Природата не е дала челѣку естественны орждія, нѣ вмѣсто тѣхъ, тя го е надарила съ разумъ, изобрѣтательность, тѣй чтоо искусственыты му орждія безпримѣрно сж по добры отъ естественныты. Природата не е запазила челѣшкото тѣло съ косматъ покровъ, съ вълнѣ или перхушинѣ ерѣшу силныты впечатленія на суровото врѣмя, нѣ вмѣсто това, челѣкъ е надаренъ съ способността да си пригвѣта такъвъ покровъ, съгласно съ вѣнщныты условія, въ които му ся допада да живѣе. Той си тѣче отъ лика, космы, копrienѣ и вълнѣ съкаквы платове, които да съотвѣтствуютъ на годишныты врѣмена. Природата не е дала челѣку таквози скоро тичаніе, като на рогаця, нѣ умѣтъ му го е научилъ да ся ползува и отъ неговѣтъ скорость, сир. да ѣзди сѣверныя рогаць или пѣкъ коня; съ кучетата той ся парзала по ледяныты равнины изъ полярныты страны, а надъ търпеливыя быкъ пѣтува по пустынныты на Южнѣ Африкѣ. Умѣтъ е научилъ хората не само да ся ползуютъ отъ вѣтъра, за да крѣстосватъ по широкыты морета, нѣ да употребляватъ и парѣтъ, за да побѣждаватъ буриты; челѣкъ хвърка по скоро и отъ птичкѣтъ прѣзъ населеныты страны на Европѣ и ненаселеныты земи на Сѣвернѣ Америкѣ; и тѣй съ изобрѣзательността си върши работы, които сж май за невѣрваніе, и за които хората прѣди сто години не сж смѣяли *билъ* да помислятъ.

Челѣка, за да изучава тѣй явленіята на природѣтъ го водять камъ такъызито работы само умѣтъ и стремленіята му. Тѣй хората дохождатъ вече до поновы открытія; зарождаатъ ся въ тѣхъ новы съображенія, които умножяватъ въ своя кръгъ средствата за придирванія, и тласкатъ иоще понапрѣдъ човѣческыты знанія.

Каквы съвършенства ся незаклучаватъ въ свободнѣ-

тъ волѣж, чрѣзъ които челѣкъ може да си потушва страсти и естественныя наклонности! Едно само отъ тѣхъ стига, за да отличи челѣка отъ животныя, които сякогы вървятъ само по естественното си подбужденіе, безъ да разбиратъ какъ могатъ да го побѣдятъ; свободната воля прѣви челѣка по силенъ отъ животно, и го учи да търпи, да постоянствува и да трае. Знаяно е че коничните походи сѣ сякога по кѣси отъ пѣхотныя, макаръ конѣтъ и да е осемъ пѣти по силенъ отъ челѣка, и да носи върху си товаръ трижъ повече отъ него, слѣдователно, относително сѣ силѣтъ си той носи и отъ половината по малко. Свободната воля учи туземныя жители на Сѣверѣж Амери-кѣ да гонять плашливыя рогачъ, до гдѣто отмаѣе и капне. Подъ вліяніето на разумѣтъ волѣж. при съдѣйствието на ума, сѣ станѣлы толкози много изобрѣтенія, съ които челоувѣчскый родъ все повече и повече прѣминува отъ едно столѣтіе камъ друго!

Д. Т. Душановъ.

ОТЪ ЩО ПАДА ЯБЪЛКАТА.

—0—

Тате, рѣкла Славка: азъ четохъ днесъ, че първата мисль за едно изъ най-великыѣ открытія на Исака Нютона — ся родила въ него отъ ябълката, която паднала отъ дървото. Какво е имало тукъ за чюдение?

Бащата. Нищо; нъ това възбудило вниманіето му, и го накарало да размышлява.

Сл. А за какво е размышлявалъ?

Бащ. За това, отъ що паднѣла ябълката.

Сл. Та това и азъ быхъ му казала; отъ това, защото ѣ ся скършила опашката и тя о нищо ся не държала.

Бащ. Отъ това що?

Сл. Отъ това ябълката трябвало да падне, вѣроятно вые знаете това.

Бащ. Но защо трябвало да падне? — въ това е и работата я.

Сл. За това, защото не можала да стои.

Бащ. Ами защо не можала да стои?

Сл. Незнаамъ ; това е страненъ въпросъ. За това, защото о нищо ся не държала.

Бащ. Харно ; да положимъ, че о нищо ся не държала; но белки отъ това слѣдува, че тя трябва да падне.

Сл. То ся знае, че отъ това.

Бащ. Ябълката одушевленъ прѣдмѣтъ ли е, или неодушевленъ ?

Сл. Разумѣва ся, неодушевленъ.

Бащ. Ами белки неодушевленитѣ прѣдмѣти могатъ да ся мѣстятъ отъ само-себе си ?

Сл. Не, азъ не казвамъ, че могатъ ; но ябълката пада за това, защото е принудена да падне.

Бащ. Харно. Това ще рѣче, че нѣкоя въкашна сила е подѣйствувала на пейж ; защото инакъ, тя щаше да си стои на мѣстото, гдѣто си беше, ако и да бы ся откъснала отъ дървото.

Сл. Възможно ли е ?

Бащ. Безъ съмнѣніе. Защото тя може да има движене само по два начина : отъ своя собствена сила, или отъ друга, която дожда отъ стърна. А пъкъ ты казвашъ, че ябълката нѣма първата ; слѣдоват. причината на пейното движене трябва да е втората. Тази втората сила была прѣдмѣта, когото изслѣдувалъ Философа.

Сл. Но сичко което отъ нищо ся не поддържа, пада тѣчно тѣй, както и ябълката.

Бащ. Това е тѣй ; слѣд. има нѣкоя всеобща причина на това стремленіе да падне.

Сл. Коя е тя ?

Бащ. Ако нѣщата, които ся намиратъ отъ вънъ земята, нѣматъ сила сами да ся доближатъ до пейж, то причината на стремленіето имъ неможе да бѣде друго нѣщо, освѣнъ това, че земята ги привлича къмъ себе си. Ето това е причината на всеобщето стремленіе за паданіе.

Сл. Но и земята е такъво неодушевлено сѣщество, каквото сѣ и тѣ ; слѣдов. какъ може да ги привлече ?

Бащ. Заблѣжваніето ти е много умно ; то ще ти заведе до надлѣжщата цѣль. Слѣдъ дълбоки размисленія Исаакъ-Нютонъ открьлъ, че въ природата има законъ, кой-

то ся нарича *сила на притяженіето*, чрѣзъ когото сяка частица отъ матеріяла, която съставлява този мѣръ, привлича къмъ себе си сяка друга частица, съразмѣрно съ нейната величина и разстояніе. Турни на една маса двѣ мраморни кълбца, и ще видишь, че тѣ ся мърдять за да ся слѣпять. И ако да пѣмаше на свѣта други пѣща, освѣтъ тѣхъ, то тѣ сяхъ да ся слѣпять; но сега въ едно и сѣщо врѣмя тѣ ся притѣгляватъ отъ масата, земята и отъ сяко друго пѣщо, което е въ стаята; и тыя различны притѣглюваніята дѣйствувать едно противъ друго. Помисли си, че земното кълбо, като е неизмѣрима масса отъ матеріи, съ която нити едно отъ тыя пѣща, ковто ся окръжяватъ, може да ся сравни, силно притеглява къмъ себе си сяко едно отъ тѣхъ, — въ което ся заключава и причината на паданіето имъ; а това ся нарича тяготеніе на тѣлата или причината, отъ която тѣ получавать *тяжестъ*. Като подиѣмъ пѣщо, азъ дѣйствувамъ въ противность на тая сила, — отъ което и това пѣщо ми ся вижда *тяжко*. И то е толкова по-тежко, колкото повече матерія съдържыва въ себе си, защото съ увеличаваніето количеството на тази матерія, увеличыва ся и земното притяженіе. Разбра ли това?

Сл. Мисляхъ, че го разбрахъ. То прилича на това, както магнита притеглява иглицата.

Баш. Да, и е сѣщо такъво притяженіе, нъ отъ особенъ родъ; защото то сѣществува само между магнита и желѣзото. Но тяготеніето или силата на земното притеглюваніе дѣйствува равно на сичкыти прѣдмѣти.

Сл. Това ще рѣче, че тя трябва да привлече и васъ; и мене въ тая минута.

Баш. Да, трябва.

Сл. Но защо не паднешъ на земята?

Баш. За това, защото, като сме живи сѣщества, пий имаме сила отъ собственото си движеніе, която прѣодолява до пѣйде земното притеглюваніе. Ты навѣрно неможешъ подскокна триста-аршина на горѣ съ такъва скорость, както подскачешъ на три рубове. Причината на това неможеніе ся заключава въ закона на земното притеглюваніе, което ограничыва силата на твоего подскачаніе, и, що истощеніето на тази сила, изново та привлечя на долу.

Сл. Сега, види ся, азъ зехъ да разбирамъ това, дѣто разказвашъ за народитѣ, които живѣятъ отъ другата стѣр-на на земното кълбо. Тѣхъ наричатъ *антиподи*; поги-тѣ имъ ся обрънати срѣщу нашитѣ, а главата си държатъ га въздуха. Азъ ся чюдяхъ напредъ, какъ не падать; но сега полагамъ, че земята гы притеглява къмъ нежъ си.

Б.щ. Това е наистина тѣй. Но кждѣ ще паднѣтъ! какво е това, дѣто е надъ главитѣ имъ?

Сл. Незнамъ; азъ мислѣхъ да е небо.

Баш. Право. Нашята земя е огроменъ валякъ, който виси въ въздуха, и непрѣстанно ся обръща като колело; и по тази причина намъ ся струва, че слънцето и звѣздитѣ изгрѣватъ и заходятъ. На пладиѣ надъ нашитѣ главигрѣе слънце, когато надъ главитѣ на антиподитѣ блѣщатъ звѣзди; въ полунощъ ные имаме звѣзды, а тѣ слънце. И така, кждѣ ще паднѣтъ по скоро отъ насъ? Къмъ звѣздитѣ ли, или къмъ слънцето!

Сл. Но знай, че ные сме горѣ на върха, а тѣ долу, въ ниското.

Баш. Азъ мислѣхъ, че ты съ думата върхъ не разбирашъ друго, освѣтъ пространството отъ земята до небото. Тѣхнитѣ ноги ся допиратъ до земята, а главитѣ имъ сѣ обрънати къмъ небото — тѣчно така, както сѣ и нашитѣ; и слѣдов. ные ся намираме на толкова растоѣіе подъ ногитѣ имъ, на колкото и тѣ подъ нашитѣ. Ако бѣхме прокопали една дупка прѣзь сичката земя, какво щаше да видишь?

Сл. Небо съ слънце или звѣзди, — и сега съвършено разбирамъ сичко. . . .

Баш. Помисли си сега додѣ чякъ на завлѣче обыкновенното паданіе на ябълката!

Сл. До антиподитѣ, и бозна още до дѣ!

Баш. Това ти доказва, каква полза може да искара наблюдателный умъ и изъ самыя простъ случай.

1871 Октомвр. 19
Хаскѣй.

Прѣвелъ
Д. Т. Милковъ.

ПОЛЗАТА КОЯТО БЫ МОГЛИ ДА ИЗВЛЪЧЕМЪ ОТЪ НЕПРІЯТЕЛИТЪ СИ.

—0—

Подъ това названіе има едно много хубаво съчиненіе отъ Плутарха. Никога не сме го прочитали безъ да не осѣтимъ ново удоволствіе, и това е което ни подбудило да напишемъ нѣщо върху този прѣдмѣтъ, който интересува всякъ въ обществото живущий чловѣкъ.

И наистинж, въ каквото състояніе и да ся намѣримъ, на което съсловіе и да принадлежимъ, каквжто работж и да врьшимъ, на всекадѣ щемъ срѣщнемъ противници, завистници, непріатели. Кой момъкъ, кой мажъ, кой старецъ, коя мома, коя стара или млада жена нѣма поне единъ непріатель? Особенно же оныя които сж на службж было въ правителството, было въ общинитъ, които слугувать на общы интересы или които ся мѣсятъ въ тѣхъ, кой е онзи отъ тѣхъ, былъ той учитель, былъ лѣкаръ, былъ търговецъ, былъ священникъ или даже и владыка, който да нѣма завистници, съперници, непріатели? Живѣемъ ли въ общество, ще каже че ся намирамы въ борбж съ завистъ-тж, съ амбиціитж, съ съперничеството на подобнитъ си, сирѣчь съ страститъ имъ които пораздять омразжтж. Тая борба ни принуждава да внимаваме и да ся прѣдпазвамы да не бы оныя които ни мразятъ да ни направжтъ нѣкоя пакостъ или пагубж. Нъ умиить хора, които глѣдять отъ всичко да извлѣжжтъ полжж, отивать по на далечъ: тый глѣдять, казва Ксенофонъ, да ся ползувать и отъ самжтъ омржж на непріатели си. Водата на океана не е за пїаніе, нъ ный знаемъ да си служимъ съ неѣж за да обхождамы всякитъ чясты на свѣта. Тѣй и огънитъ, ако го хванемъ съ ржжж, изгарямы ся, нъ ный знаемъ да го употребяваме въ всякитъ си занятія и да изваждамы огромнж полжж. Нека направимъ тѣй сжщо и съ непріатели си, понеже не е въ ржцѣтъ ни да нѣмамы непріатели. Непріательтъ е сжщество опасно, нъ нека видимъ да ли ны не прѣдставлява отъ единъ, или отъ

другъ странѣ нѣкаквѣ ползѣ. Хората които незнаятъ да размышляватъ развалятъ и самыѣ пріятелства; напротивъ искуситѣ хора, дипломатитѣ, ако можѣ тѣй да кажѣ, умѣятъ да ся ползуютъ и отъ най голѣмыѣ омразы.

1) Като знаемъ чи имамы непріатели, ный ся не отпускамы никога. «Непріательтѣ, казва Плутархъ, бодърствува всякога, има четири очи и четири уши за да наблюдава дѣлата ви. Той трѣси да ви издѣбне отъ единъ или отъ другъ странѣ; души и слухти около живота ви; вижда не само прѣзъ стѣнитѣ и прѣзъ джгытѣ, нъ още и прѣзъ пріателя ви, прѣзъ слугѣтъ ви и прѣзъ всички оныя съ които ся събирате; и, до колко зависи отъ него, открыва дѣлата ви, чавръка и трѣси да проникне въ намѣреніята ви. Пріателитѣ ни ся разболяватъ, чясто даже и умиратъ прѣди да имаме извѣстіе, толкова смы немарливи или равнодушни. На нашитѣ непріатели и сънищата почти възбуждатъ любопытството ни; а за онуй що ся относи до болѣститѣ имъ, до дълговетѣ имъ, до семеиственныѣ имъ распри, тѣй ги бы знаели по-малко нежли ный които смы тѣхны непріатели. Най паче же ный ся задаваемы за погрѣшкыѣ имъ, и тичаемы по дирижѣ имъ. Както хыщныѣ птици лѣтятъ къмъ миризмыѣ които ся испаряватъ изъ вунещыѣ лешове и не подушяватъ оныя които испущатъ здравыѣ тѣла, тѣй и оныя страны на поведеніето ни които сж не здравы, лоши и развалены привличаѣ непріательтѣ ни; връху тѣзи страны ся той спуща, хваща ги и ги раздира. Това нѣщо прочее да ли е твърдѣ полезно? Да, безъ никакво съмнѣніе. Това ви научява да имате голѣмо вниманіе и голѣмѣ осторожность въ дѣлата си, да не правите и да не говорите нищо безмысленно, и да не оставяте въ поведеніето си нищо за укоряваніе. Такава внимателность приучява челоувѣка да владѣе себе си, да управлява разума си, и му дава доста енергіѣ да направи живота си бозпороченъ.» Така прочее вашій непріатель ви не оставя да ся отпускаете, дръжи ви бодъръ и ви кара да усвоявате добры навицы, като постѣпвате въ всичко здравомысленно и осторожно. Когато знаѣ чи имамъ единъ непріатель който трѣси да мя нападне въ живота ми или въ честыѣ ми, азъ ся назѣмъ много повече нежли когато ся надѣмъ чи нѣма кой

да мя закача. Кога ви нападне нѣкой непріятель, не трѣба да правите като простацитѣ, сирѣчь не трѣба да мѹ връщате само укору за укору, изобличенія за изобличенія и щувны за щувны; напротивъ, трѣба да разгледате въ себе си внимателно и безпристрастно да ли напастенж имате недостатocyтъ за кoитo ви укорява, и, акогы имате, да ги поправите; така щото колкото ставате по-добъръ, по-справедливъ, по-благоразуменъ, по чистъ въ дѣлата си и въ живота си, толкова повече непріятельтъ ви унѣмява и ся пука отъ ядъ, като вижда чи отъ день на день нѣма въ какво да ви критикува. Нарича ли ви невежа, удвоете ревността за просвѣщеніето си; смѣй ли ви ся че сте страшливъ, въодушевете дерзостъ си и куража си; казва ли чи сте развратны, изгонете изъ сърдцето си страстьтъ за удовольствіето. Такава е прочее ирввата огромна полза коѣто можемъ да извлѣчемъ отъ непріятелитѣ си.

2). Ако нападнемъ нѣкого, ный сме принудени да ся попытамы незабавно да не бы да имамы и ный иститѣ недостатocy за коитo укорявамы другыго, и да ся поправимъ, защото друго-яче укоритѣ коитo отиравамамы другыму падатъ връху насъ. Онзи прочее който критикува ще ся стараетъ да нѣма недостатocyтъ за коитo укорява другытъ, и това е една полза коѣто извлечя отъ непріятелитѣ си.

Не е малко полезно да чувамы укорытъ и нападеніята на оныя коитo ны мразятъ. «За да бѣде нѣкой спасенъ, е реклъ единъ философъ, трѣба да има или искрененъ пріятель или распаленъ непріятель;» защото, както съвѣтитѣ на единъ тѣй и укоритѣ на другъй ни въздържатъ отъ лошій пѣтъ. Нѣ понеже, въ днешнето нравственно упаденіе на народа ни, искренното пріятелство е побѣдило изъ по събуденитѣ градове и села, и понеже пріятелитѣ ни повече сѣ расположени да ни ласкаятъ и ни правятъ комплименты, нежели да си отворжѣтъ устата да ни съвѣтуватъ откровенно, то можемъ да чюемъ истинжтъ по-добъръ отъ непріателя си. Така прочее колкото за недостатocyтъ си, единъ искрененъ пріятель може да ни ползува по-малко отколкото единъ голѣмъ непріятель. Трѣба обаче да ся исчислявамы отъ недостатocyтъ коитo непріятельтъ ни показва, а не само

да ся уловимъ съ него въ борбѣ отъ коѣхто неможе да излѣзе освѣтъ взаимното оцапваніе и на двама ни. Ако ни прѣдставятъ нѣкоѣхъ погрѣшкѣхъ коѣхто не смы направили, нека видимъ отъ какво смы дали поводъ да ни нападать, и нека ся пазимъ да не давамы втори пѣтъ тактѣвъ поводъ. Напр. ходимъ въ нѣкоѣхъ пріятелскѣхъ кѣшѣхъ често на гости; ако това даде поводъ на лоши притѣлкуванія и на клеветы, не трѣба да прѣзирамы такыва слухове нѣ да ся пазимъ да не давамы новъ поводъ да ны клеветятъ. Нека ся ползувамы прочее отъ заслугитѣ които ни прави непріятельтъ. Непріятельтъ ни е много по-проницателенъ врѣху недостаточитѣ ни нежели пріятельтъ ни: Обычѣта на пріятельтъ ни го ослѣпева врѣху недостаточитѣ ни. Единъ пѣтъ, казва Плутархъ, нѣкой укорилъ едного публично чи му вунели устата отъ дѣхътъ му. Като ся върналъ у дома си «каково е това? рѣкълъ на женѣ си: защо ми не си казала никога чи ми вунать устата?» Нѣ тя невинната му отговорила; «Азъ мисляхъ чи на сѣкы мѣжъ тѣй миришатъ устата.» Така прочее нашитѣ непріатели по-добрь познавать недостаточитѣ ни нежеди нашитѣ пріатели и роднини, за това не е злѣ да чювамы съ вниманіе и хладнокровіе укормѣть имъ.

4). Когато разгѣдвамы отъ горніжѣхъ точкѣхъ зрѣнія непріятелитѣ си, тѣй ни правятъ и другѣ заслугѣ. Като ся нераспазвамы противъ непріятелитѣ си, нѣй привикнувамы да бждемъ къмъ тѣхъ справедливи, великодушни, дагы не клеветимъ, и тогава думата ни добыва поголъмѣхъ тяжесть прѣдъ хората, и тѣзи ни справедливость ще ся похвалява отъ всичкитѣ ни съотечественици. Освѣтъ това, кога ся научимъ да смы справедливи къмъ противникитѣ си, нѣй смы още повече къмъ пріятелитѣ си, роднитѣ си и къмъ цѣлый свѣтъ.

5) Понеже животътъ е една борба и зависть-та и съперничеството сѣхъ страсти неразлѣчны отъ човѣческото естество, нека гы обръщамы и нека гы упражнявамы противъ вѣнкашнитѣ си непріатели, а не противъ пріятелитѣ си или противъ ближнитѣ си. Да си не вадимъ по между си очитѣ, нѣ да наострювамы страститѣ си противъ по-отдалеченитѣ намъ. Турцитѣ, като народъ, до скоро не оставяхъ да цѣвне никой христіанинъ, а по между си никогася

не гонять; Гръцитѣ такожде ся помежду си силно защищать, а само ный Българитѣ сми много лоши отъ тѣхъ странъ: ный нѣмамы съперничество, нѣмамы срастъ нито противъ Турчина, нито противъ Гръка за прѣвѣсходствата имъ надъ насъ, ный само по между си знаемъ да ся гонимъ, да ся нападамы, да ся съкрушяваме, и да не оставаме ни единъ отъ помежду ни да успѣе, за да сми всички равно натѣпканы въ земитѣ. Трѣба да завиждамы на Турцитѣ за храбростъ и за единоплеменното имъ съ които сж знаели, съвсѣмъ що не сж отъ насъ по-способны, да ни завладежтъ, да ни бждтъ и до днѣсь господари и да правятъ да треперимъ прѣдъ тѣхъ; трѣба да завиждамы на Гръцитѣ за събуденый имъ умъ и за живый имъ характеръ съ които знаятъ, съвсѣмъ що сж по-малочислени, да стојтъ въ всичко почти по-горѣ отъ насъ. А съ пріатели въ си, съ ближнитѣ си, да влажямы въ благородно съревнованіе и да глѣдамы да ги стигнемъ и да ги надминемъ съ законны и похвалны срдства, въ славъ, честь и богатство. Да ся неогричяваме само съ негодование за сполукжтъ имъ, нъ да обрнемъ вниманіе на добритѣ имъ качества на които длѣжатъ сполукжтъ си и да глѣдамы да ги надминемъ въ усъвършенствование на тѣхъ качества. Да правимъ като Темистокла който казвалъ чи побѣдата на Милтіада го не оставяла да спи. Онзи който мысли чи непріятельтъ му го е надминалъ, да не става завистливъ, да ся не обезкуражава и да не злослови; нъ нека ся стресне и нека възбуди съревнованіето си. Като разглѣда безъ завистъ сполукжтъ на непріателя си, той ще признае повечето пѣти чи прѣимущества за които му завижда, неговый непріятельтъ ги длѣжи на дѣятелностъ си, на доброто си поведѣніе; това ще го подбуди да прави и той като него и ще го прѣдпази отъ лѣнивъ и сѣливъ животъ.

Напротивъ, ако видите чи той длѣжи сполукжтъ си на низки срдства, на ласкателства и униженія прѣдъ по силнитѣ, вый нѣма да ся оскърбите отъ тѣзи му сполукж и щете бждите даже задоволни да му противопоставите вашата независимостъ, вашій чистъ животъ и вашето неукоримо поведѣніе; защото нищо не е достойно за завистъ, нищо не е хубаво, ако трѣба да го придобьемъ съ срамны срдства.

И така, понеже нашитѣ непріятели ни показватъ пай-ясно пороцитѣ чрѣзъ собствениитѣ си недостатоци, ний не трѣба да оставямы безъ ползѣ нито удоволстіето да глѣдамы погрѣшкитѣ имъ, нито негодованіето което успѣхъ-тъ имъ възбужда въ насъ; така щото да можемъ да станемъ по добры отъ тѣхъ като избѣгвамы недостатоцитѣ имъ и развратностѣтъ имъ, да постигнемъ успѣхытъ имъ безъ да имамы тѣхнитѣ лошавини.

Л. Іовчевъ.

ИЗВОДЪ ОТЪ «БРАТСКИ ТРУДЪ»,

*Книга готова за печатаніе съ поучително и забавно
съдържаніе*

ОТЪ

ГЕОРГИ БЕНЕВЪ и АТАНАСЪ Т. ИЛЕВЪ.

ЕДНА ПЪСЕНЬ ОТЪ КРАЛЕДВОРСКИЙ РЪКОПИСЪ:
КИТЧИЦА.

—о—

Отъ лѣси царски вѣтрецъ си вѣе:
Тича момиче на рѣка,
Налива вода въ ковани вѣдра,
А кѣдѣ цѣя китчица плува,
Китчица красна и миризлива
Отъ таменуга и отъ трендѣлъ.
И се наведе да лови китка,
Падна, ахъ падна въ хладна водица!
Ако да знаяхъ, китчице красна!
Кой те е садилъ въ крѣпка земица:
Нему бихъ дала прѣстенче злато.
Ако да знаяхъ, китчице красна!
Кой те е вързалъ съ тънка лекичка,
Нему бихъ дала отъ коса иглица.
Ако да знаяхъ китчице красна,
Кой те е пусналъ въ хладна водица
Вънецъ отъ глава нему бихъ дала.

Забл. -- Въ 1817 г. Вацеславъ Гавка е намѣрилъ въ Краловій дворъ ръкописъ отъ старонародната Ческа поезія; тази и още нѣколко пѣсни ще съдържава и наший «Братски трудъ».

ЛЕГЛО НА СИРАЧЕ-ТО.

(Баллада отъ Еרבена)

Студено време — снѣгъ вали
И тъмно, пусто; по средъ нощъ,
На пусти страшни гробища
Отива малко дѣтенце.
Що търси туй дѣтенце тамъ ?

• При тебе тука майчице
Азъ идж — твое момиче —
Сирачето си послушай :
Ахъ ! бѣдно менъ остави ти
А тука въ гроба си лѣжишь,
Що друга майка даде ми,
Охъ зла за менъ машиха.
Зли думи дума машиха,
Кълне ме, шъди ме на вѣтъ,
А туй ми тейко не види —
Ахъ стани, стани майчице,
Стани горка ма отърви». —
Така дѣтенце ѝ плакало,
Доръ му клепки натегнажи,
И на майчинъ си гробъ студень
Главичка си е сложило,
Лѣгло му бѣше снѣгъ покрилъ.
Дѣтенце спало сладкъ сънъ
И мысли, че ѝ при майка си,
Че слуша сладки нейнъ гласъ :
 « Доди тукъ мое момиче,
 Доди тукъ да тя пригърна !
Дѣтенце спало тихи сънъ
Утро не го ѝ събудило :
И нискъ гробъ му ѝ ископалъ,
Тамъ детъ си бѣ послано.

ВОЙВОДА СТАМО.

(Баллада отъ * * *)

Цигулки, пѣсни съ гласъ трептатъ
 Въ градинката на круша —
 Войвода Стамо по среднощъ
 Захвана да ги слуша

Свирни и пѣсни сладички
 Що другъ пѣтъ го преспиватъ —
 На противъ днеска силно го
 Въ градинкѣтъ привлечѣтъ.

И става Стамо отъ лѣгло
 Въ градинкѣтъ отивѣ
 И сѣда тамо близо той,
 По-хубаво да чува.

А слуша, слуша дълго той —
 Не можъ да се изслуша,
 Безъ малко тамка би заспалъ —
 При Симоливска круша.

Стана си Стамо да върви
 Нъ Сомодиви викѣтъ:
 Със'що ще той да ги дари
 Че тѣй му сладко свирѣтъ.

Да би казалъ имъ сладка речъ,
 Тѣ сякъ да го пуснѣтъ,
 Нъ той имъ нищо не каза
 И тѣ го съ стрели мушнѣтъ!

А щомъ се сутрѣ съмнало,
 Намиратъ тука Стама —
 Вдървилъ се, въ камъкъ проминалъ
 И живъ го вече нѣма!

СОННЕТЪ (ОТЪ * * *)

Ой звѣздо, тамъ на горѣ ти кралица,
 Отъ грижа можешъ ме избави,
 Кажи радость щещъ ли направи? —
 Дай ми знакъ ти небесна царица!
 Гдѣ ли ѿ сега белоглавъ бащица,
 Далъ сж дома живи — здрави:
 Стара майка що ли ми прави,
 Далъ сж весели братъ и сестрица?
 Затрепери светло зчервенеи,
 Илъ побледни, сетиъ изгасней —
 Отъ лице позна-щж твоя гласъ.
 Охъ, звѣздо мила постой — небледней,
 Ето виждамъ катъ бърже тъмней. . .
 Ахъ колко съмъ злочестъ вѣвъ този часъ!

ЧЪРТИ ОТЪ ЖИВОТА НА ЛОРДА БАЙРОНА.

Въсползовахме се отъ една твърдѣ важна книга на Чески, написана отъ Д-ръ Дурдикъ, профессоръ на Пражскій университетъ, философъ и Критикъ — върху поезіята и натурата на Л. Байрона, за да запознаеме читателитъ си съ този знаменитъ свѣтовъ мъжъ.

Байронъ живялъ 1788 1824, между двѣ столѣтія. На 10 годишна възраст станжлъ лордъ. сир. напълно господаръ и природната му необузданность още повече се развила. Ние сме умерени за неговата буйна младость, която ала той съвѣстно съ примерно прилежаніе употребилъ за да се образува. Ревностно се училъ и собиралъ всетранни знания. Той се заглубичалъ въ миналитъ времена съ пълна любовь и ентусіазмъ на единъ младъ адептъ, и широкій му духъ смучалъ въ себе си толкова вѣщи и подробности, както послѣ свидетелствувать дѣлата му. А то е и знакъ на единъ голѣмъ поетъ, на единъ искусенъ чловѣкъ въобще. Самичакъ Байронъ това явно

подтвърждава;» Безъ да искамъ да се хвалѣхъ, могъ да рѣкнѣхъ, че съмъ спичелилъ много исторически знанія, щото малко народи има, на кои да не познавамъ списаніята отъ Геродота до Гиббона:«

Да се запреме пакъ на този періодъ, кога издалъ на 1807 г. едно томче отъ първѣтъ си стихотворенія: *Праздни часове* (*hour in idleness*). Имало въ тѣхъ наистина и слаби опыти, преводи и упражненія; ала нѣкои стихотворенія не могли да разумѣхътъ — и двѣтъ тѣзи околности критиката извънъ-мѣрка злоупотребила. Причината, че нѣкои негови плодове были слаби, прилича да търсиме въ това, дѣто до тогава негова геній не былъ се развилъ още за самостоятелни сътворенія, ограничавалъ се само въ чисто подражаніе или въ метрически преводи, и възможно было, че не надминалъ по-старитѣ и по упражненитѣ. Той трѣбвало съ тѣхъ наедно да върви — нъ не было това неговото предопредѣленіе; истинското умѣніе се породило едвамъ тогава, кога се почувствувалъ като орелъ между тѣзи дроболѣи, кога позналъ че трѣбва по-высоко да лѣти по самостоятелный свой пѣтъ и да остави изходнитѣ вече пѣтеки. Можемъ да кажемъ че най-много върху това го подбудила критиката на «*праздни часове*».

Единбургската *Review* въ него време имала най-първи авторитетъ въ литературній Англійскій свѣтъ. Ето какъ тя написала за него: «Поезіята на този младъ лордъ принадлежи къмъ този родъ поезіи, които не оставхътъ на мира ни боговетѣ ни чловѣцитѣ. Обикновенно нѣщо е, дѣто твърдѣ млади людіе пишхътъ стихове; това се случва въ деветѣтъ отъ десетъ, които се образувхътъ, а и този десети щеше да направи по-хубави стихове отъ Л. Байрона.» Само това, че былъ Лордъ, было причина, дѣто попрочетвали неговитѣ стихотворенія; освенъ това го съвѣтвали да остави за всегда поезіята, а срѣдствата си да употрѣби въ нѣщо по-добро. Броеніе на словетѣ и посрещаніе на последнитѣ словетѣ не е поезія — трѣба и по-нѣщо живость и фантазія да има; стихотвореніе, кое ще се чете въ сегашно време трѣбува поне нѣкоя мисль да съдържава. А този тонъ къмъ края направили още по-докачителенъ и насадателенъ. Нъ нека критиката да бѣде каква и да е, трѣба да бждемъ благодарни —

тъ сж последнитъ стихотворенія отъ него. За това да земемъ щото ни е дадено и да благодариме. Нели е той лордъ, той никога нѣма да бѣде писателъ; да помолимъ съ почтеній Санша Боса да го просвѣти, а на дареній копъ да не глѣдаме петалитъ.»

Присмивателній, грубій тонъ на критиката, засрамяваніето и нападваніето на най-светитъ чувства, раздразнили Л. Байрона безмърка: той имъ отговорилъ въ най-силно распаляваніе. Отговорилъ съ стихотворенія: «Англійски пѣвци и Шкотски критици,» «Распаляваніето ражда стихове.»

Съ това дѣло се зачина неговото поетическо възрожденіе, съ тѣхъ той дѣйствително се явява като геніаленъ, оригиналенъ поетъ. Единбургското нападаніе има тази заслуга, дѣто Байронъ дари Англійската литература съ критически опытъ—първи по този начинъ. Отговорилъ;—като исполнитъ помежду дѣтенца се показалъ той, всичко падало отъ неговитъ удари. Дѣто нѣкои твърдѣ остро докачилъ и на незаслужени укори отвърналъ, се изеснява лесно отъ свирепостъта на боя.

А тѣзи, къмъ които се отнасяло неговото нападеніе отъ това още повече начали да му завиждатъ; сжщо така были расположены къмъ него и кога Байронъ былъ туренъ въ кръга на писателитъ, и той щомъ началъ ималъ вече рѣшителни неприятелѣ. И дошло време неприятелитъ му да улучжтъ въ намѣреніето си, щото слѣдствие отъ отмищеніето имъ и до сега трае, т. е. укоряваніе и засрамяваніе на името му. Тѣхната завистъ се още повече увеличила, кога Байронъ—при всичкото имъ прокуваніе — съ понататѣшнитъ си дѣла за малко време станжлъ мжжъ, комуто прилично трѣбало да се чуджтъ прилѣжнитъ литератори, че не виждали потъ на челото му, ни дира отъ нѣкакво напъваніе въ стиховетъ му. Байронъ станжлъ любимецъ на публиката — почитали, обичали и подражавали го. — Нѣ всичко това за недълго време се промѣнило.

Най-случайно върху това промѣненіе станжло оженваніето му въ 1815 г. съ Miss Malban-ова. Неговій съ нищо не укротимъ духъ, сприхавій му темпераментъ, огъня и раздразненіето изисквали отъ другарката му особено съ него отнасяніе — не толкова ученность, колкото жен-

ски тактъ и прощеніе. Ако да си былъ намѣрилъ истинска жена, по-благъ щялъ е да бѣде живота му, щялъ е да си залюби правилно работеніе и заниманіе — дѣйствително былъ въ недоумѣніе тогава и самъ казува: «жена бы ме избавила.»

Нъ за жалость—имаше неговата съпруга тѣзи свойства. Miss Milban-ова дошла въ къщата му съ намѣреніе да господарува и полека-лека искала дѣйствително да владѣй надъ Байрона и да управлява съ своя разумецъ тогава, когото цѣлъ свѣтъ не можълъ да покори; мислила си, че да се направи нѣщо по волята на мъжа значило да се предаде женското достоинство; имала цѣло стадо испитвачи и шпиони, събирала се съ неговитѣ непріатели, пълна отъ съревнованіе и любопытство нищо му не вѣрвала, отваряла му маситѣ, пригледвала му писмата, запискитѣ и прч., съ една рѣчь никакъ не разбирала неговата натура, и така повече и повече начнало да се поражда напълно неспоразумѣніе помежду Л. Байрона и жена му. Нъ всичко това трѣба да пресѣдимъ и отъ къмъ друга — практическа страна. Miss Milban-ова была твърдъ богата «наследница» — нъ иманіето ѝ едвамъ 1822 г. станало нейно; Байронъ, който искалъ «споредъ състояніето си» да живѣй, тѣкмо сега като се оженилъ началъ по-открито много да харчи, дълговетъ му порастигли и така пресумтивното невѣстино богатство природно станало най-напредъ изворъ на умръзваніе и неспоразумѣніе.

Нито случката, която другъ пѣтъ така помирително дѣйствува и съ нови мощни връзки свързва съпрузитѣ; първата рожда — неподдѣйствувала въ математическата мисль на Леди Байронова. Подиръ нѣколко недѣли го оставила. Въ това време, кога трѣбвало да търпи тази печална рана, и други мъжнотии и теснотии го сполютили — особено парични заплетки.

И дѣйствително тази рана е убійствена за неговото домашно блаженство. Слѣдствието било страшно.

Сега вече намерили случай всичкитѣ му противници, мстители и завистници да излѣзжѣтъ противъ него съ плановетѣ си. Начнали всякъкъ да корѣжѣт ъмето му. И славата му била за вреда — по пѣтя на славата вървялъ и

срама. Сега изведнѣждъ свѣта се извѣстилъ за неговото раскошество, за развалената му домашность, за дълговетѣ му и пр. А всичко, както обичайно става, преувеличавало се, и тъй отъ него лаправили повилнялъ и опасенъ безбожникъ. Тази завистъ се явила и въ критиката, и ето за него излезли чудни и дивни заключенія, които се распръснали навсѣдѣ.

Нъ като по-отблизо съзреме неговій животъ, ще се увѣримъ че не е по-распуснатъ отъ оня на поетитѣ, кои живѣли преди и подиръ него. Само е разликата тази, че Байронъ нищо не тайлъ, билъ свободенъ и отъ никого се не боялъ, когато неговитѣ критици-моралисти, които увеличавали и най-малката му погрешка като чловѣкъ, биле лъжци, лицемери и лукави люде.

Нъ за жалость неговитѣ непріатели улучили да развалятъ публичното мненіе за него. Ако на нѣкого се е потвърдило изреченіето : » женій е длъженъ да страда, « наистина се изпълнило на Байрона. Всичко това той много дълбоко чувствувалъ; нъ най-много го наскърбявало това, дѣто въ собственната си кжща не намиралъ съчувствіе. Жена му послѣ се оправдавала, нъ съ другъ начинъ. Въ едно писмо на Моора казва, че при другитѣ причини, тя го оставила, защото се бояла, че нѣма здравъ умъ. И дѣйствително искали да публикуватъ, че Байронъ полудялъ. Върху това самъ той ето какъ пише:

« Единъ день лекаря и адвоката ме стреснахъ, като почти въ едно време ми додохъ на гости. Азъ незнаяхъ истинската причина на това посещение. Технитѣ питанія имахъ за дивни и чудни, ако не и импертинментни. Кой би си тъй непомыслилъ, като тѣ дошле да ме испитватъ, да ли съмъ полудялъ. Бѣхъ раскаленъ, та нѣма съмнѣніе, ако не съмъ говорилъ толкова разумно. Нъ доктора съвѣстно не можа да ме има за лудъ тъй и адвоката.

Много му тогава било жално, мачно и болно, като го оставила жена му на чужди люде — на слугитѣ, които трѣбвало да вардѣхъ Байрона, кого Леди чака да полудѣй. Нъ пакъ Байронъ билъ съ благородна душа. И при най-дивото отнасяніе съ него, той писалъ писма така жални и отчаяни, така изпълнени съ плачъ и елегія, щото само едно оржіе отъ непріателитѣ противъ него

останяло: все това сѣ преструвки! Въ това време написалъ, като се уверилъ че все е напраздно, извѣсната пѣсень «Сбогомъ» на тази жена, която тѣка немилосърдно го оставила на срѣдъ пѣти и онищожила за всегда щастіето му.

И това го накарало да остави отечеството си, да замине за Италія, за кѣмъ залюбеній му истокъ, за който така хубаво пѣлъ. И виждаме го на развалинитѣ на Римъ. — Въ Италія се родили много отъ най хубавитѣ му дѣла.

Обърналъ се послѣ за кѣмъ Еллада, дето и отишелъ съ хубава цѣль за слава да поднови и свобода, отишелъ да умрѣ и умрѣлъ преди да почне боя въ Мессолонги 1824 г. На 36 години.

ПРАГА 1871 Октомврий.

ВЪЗРАЖЕНІЕ

НА

Патріаршескій Епистоляренъ мемоаръ

ИЛИ

оправданіе

На Българетъ прѣдъ единоспиритѣ тѣмъ христіане.

(Визед. книж. 4 год. II.)

Патріарха и неговый синодъ пріеха този членъ на цѣло, като поискахъ да му са направятъ двѣ прибавки — единъ въ срѣдѣтъ, другѣтъ въ края.

Първата притурка е: »Екзарха може да отива и дохожда въ « метоха невѣзбранно съ прѣдварителното каноническо позволеніе на « всел. патріархъ, както правятъ и другитѣ патріарсы (Іерусалим- « ский и пр.) А втората е: екзарха ще зема позволеніе отъ па- « тріарха сякога, когато му са случи да служи было въ метоха « вѣтрѣ, было отвѣнъ него, както правятъ и патріарсытъ.»

Ето сега какъ са е изложилъ този членъ въ фермана:

« Както Іерусалимский метохъ на Фенеръ зависи отъ Іеруса- « лимский патріархатъ, и както той е подъ вѣдомството на Іеру- « садимский патріархъ, тѣй сѣщо и българский метохъ на Фенеръ,

« заедно съ прилежащата българска черковъ, ще бъде подчиненъ
 « на българскій екзархъ. Ръченъ екзархъ, кога какъ стане ну-
 « ждъ, ще му е позволено да дохожда въ столичный ми градъ и да
 « прѣбывава въ ръченъ метохъ и, споредъ както погорѣ са каза,
 « той, или когато по нуждѣ дойде тука, или додѣто са намира
 « тукъ, за да священнодѣйствува ще са подчинява на черковныѣ
 « правила, на които въ таквыи обстоятелства сѣ подчинены Іеру-
 « салимскій, Александрійскій и Антиохійскій патриарси. »

Който е безпристрастенъ, той изведиже види отъ това сравне-
 ніе, че Високата Порта на сѣждѣ е приемала патриаршескыѣ при-
 бавки и поправки когато тѣи сѣ бывали умѣстны и сѣ са опирали
 наистинѣ на черковны каноны. А когато поправкыѣ и основанныи
 на тѣхъ ферманъ сѣ са основавали на каноныѣ, защо сега патри-
 аршіята отхвърга фермана, като противенъ на каноныѣ?

Наистинѣ, въ този членъ са е притурило ищо си, което иѣ-
 ма въ патриаршескыѣ поправки и което е зето отъ проекта на
 комисіята. Тая притурка е за прѣбываието на Екзарха въ Мето-
 ха. Нѣ когато той доде, не трѣба ли и да сѣди? Самыѣ патриар-
 шескы бѣдѣжки показватъ, че той може да сѣди, като говорыѣтъ,
 че може да му са случи да священнодѣйствова. Проекта на коми-
 сіята казува и Патриаршіята го приема, че Метеха е подчиненъ
 непосредственно на Екзарха; нѣ какво е това подчиненіе, когато
 той иѣма право да живѣе въ него? Излазя, че тука иѣма разлика
 истинска, нѣ само на думы, и Патриаршіята не трѣба да са оплаква
 отъ фермана, нѣ отъ себе си, дѣто, не е можила да разбере ясно-
 то и простото слѣдствіе на своиѣ си поправки.

Казаното бы было доста да покажемъ сичкыѣ неоснователность
 на патриаршеското упорство да приеме фермана; нѣ понеже тя по-
 мянува въ поправкыѣ си третето правило на Сардикійскій съборъ
 и го противопоставя на дохожданието и прѣбываието на Екзарха
 въ Цариградъ, ный ще са опытаме да ѣ отговоримъ и тука.

Това правило гласи така: « трѣба да са прибави и това, че
 » никой отъ епископыѣ не трѣба да прѣминава отъ своиѣ епар-
 » хіи въ другѣ, кедто си има епископъ, ако не е повыканъ тамъ
 « отъ братіята. »

Двѣ нѣща има да са забѣлѣжатъ въ това правило. Първото е,
 че епископа може да са повыка въ чуждѣ епархіи за дѣла на тамъ
 епархіи; а второто, че запрѣщеніето са отнася на священнодѣй-
 ствіята въ чуждѣ епархіи, ср. то запрѣщава на единъ епископъ
 да извършва черковны права и священнодѣйствія въ епархіиѣ на

другъ епископъ. Така са тълкува това правило отъ спичкитѣ черковны учители. Прѣбиваніето на Екзарха въ Цариградъ и служеніето му въ храма на Метеха, който е отъ неговѣтъ епархіѣ, никакъ не подпадатъ подъ това запрѣщеніе, защото Екзарха не служи въ епархіѣтъ на другъ епископъ, нѣ въ своѣтъ.

Дванадесетото правило на свѣщій съборъ именно говори, че на епископѣтъ е простено да влизать и излизать въ чуждѣ епархіѣ (ако го иска нуждата) и безъ позволеніето на мѣстный епископъ, каквото напр. по дѣлата на епархіалнытъ имущества, обрѣтаемы въ чуждѣ епархіѣ и други подобны случаи. И по това правило Екзарха, който има храмъ и метохъ въ Цариградъ, може да слази и да прѣбивава въ този градъ, когато го иска нуждата и уреждане-то на тѣзи имоты. Дѣ е прочее основаніето, на което са опира Патріаршіята, като отрича на Екзарха правото да прѣбивава въ Цариградъ и да служи въ черковѣтъ на Екзархійскытъ имоты? Нѣма таквызи основанія и не могатъ да бждѣтъ. Зарадъ това излишно е вече да са маемъ на 9-й членъ. Казаното е доста, за да са видн най-ясно, че въ този членъ нѣма нищо таквози, което да забранява на Патріаршіѣтъ да го приеме и да ѣ заплашва съ неодобреніето на Събориѣтъ черковѣ.

Остава ни да сравнимъ 10-й членъ на проекта и на поправкытъ му отъ патріаршіѣтъ съ 10-й членъ на фермана. Нѣ понеже този членъ е голѣмото плашило за патріаршіѣтъ и причината на нейнытъ протесты, ный ще кажемъ нѣколко думы за причинитѣ, които сѣ го извикали.

Когато прѣзъ Октоврія на 1868 са доевиха правителственнытъ проекты за рѣшеніе на Българскый въпросъ, патріаршіята са опыта да ги отхвърли между другото и за това, че не сѣ знаели границитѣ на съставляемата екзархіѣ и че това было противно на здравый смисълъ и на священнытъ каноны, споредъ които нито е было, нито ще бжде черкова безъ опрѣдѣлены границы. Въ свои отговоръ Българитѣ опровергаха погрѣшеното въ патріаршескытъ утвержденія; а патріаршіята прѣдстави на министерството единъ свой проектъ (Іуній 1869), въ който опрѣдѣляше границитѣ на Екзархіѣтъ и казваше че епархіитѣ въ България съставляватъ особенъ округъ и получаватъ особенны черковны правдини. Нѣ въ желаніето си да опрѣдѣли, патріаршіята затымъ работѣтъ еще повече, като каза, че въ Екзархата влизать епархіитѣ отъ България. Царството като не са дѣли днесъ на България, Гръция, Армения, и пр. нѣ на вилаеты и санджацы, трудно може каза нѣкой, додѣ са про-

стиратъ границитѣ на България, на Гърція и пр. Ако патриаршіята разбира едноврѣмешна политическа България и иска да каже че Екзархіята трѣба да са заключи между Дунавъ и Балкана, както ти го и казва въ писмото си до самостоятелнитѣ черковы; тогава ний ще ѝ попытаме, на коѣ историческѣ страницѣ е намѣрила тя това опредѣленіе? По коя епоха на Българското царство е намѣрила тя, че неговитѣ прѣдѣли сѣ са стѣснявали между Балкана и Дунава? На сичкы е извѣстно, че въ мрачныѣ врѣмена на средныѣ вѣкове не е имало нищо застояно и че прѣдѣлитѣ на България сѣ са мѣнявали сѣщо така, както и на покойникѣхъ Византійскѣхъ държавѣхъ. Само патриаршіята ли не знае това? Както са види, патриаршіята върви по стѣпкитѣ на Византійскитѣ императоры, които подигахъ сичкитѣ камъни само да заключатъ България между Балкана и Дунавъ на това основаніе, че при стѣпваніето си на Балканскый полуостровъ България тамъ живѣли нѣколко врѣме. Това е добръ, въ исторіята казва, че тѣй са стѣснявали въ това мѣсто твърдѣ малко врѣме.

Нѣ България днесъ не търсѣтъ политическы граници, а духовны правдини. По тѣхъ причинѣ тѣй казуватъ, че България е сичкото тѣхно отечество — отсамъ и отвѣдъ Балкана — Тракіѣ, Македоніѣ и Българіѣ. Тѣй утвърждаватъ, че това е тѣхното отечество, ако и да има тамо и породы христіане. Гръцитѣ и Влахитѣ сѣ гости по тѣзи мѣста; българетѣ сѣ ги приели като гости и като братія — единовѣрны, безъ да са мислили да са отрѣкѣтъ отъ отечеството си и да са оставятъ на малцина да ги владѣѣтъ черковно. Правилото на България въ опредѣленіето на границитѣ на Екзархіѣхъ прочее е — да са простира тя надъ сичкитѣ мѣста дѣто България сѣставляватъ множеството на христіанското население, така щото сѣка епархія, населена повечето съ българи да бѣде Българска, а населена повечето съ гърци — гръцка, като се оправнятъ черковнитѣ отношенія на гърцитѣ въ Екзархата и на Българитѣ подъ патриаршіята съгласно отъ Патриарха и Екзарха. Черковнитѣ каноны заповѣдатъ да са слуша мнѣніето на множеството; отъ това България мислятъ и вѣрватъ, че тѣхното правило е най справедливо отъ сичкы. Патриаршіята ако има друго по справедливо, нека го каже.

И тѣй, патриаршіята като искаше да опредѣли граници, неопредѣли нищо.

Въ угожденіе на патриаршіята и за избѣгване на сѣкаквы възраженія отъ нейнѣхъ странѣ, Свѣсената Комисія още отъ начало са

съгласи, че Екзархіята ще има опрѣдѣлены граници. Иъ защото са подвижъ между комисаритѣ противорѣчія за много епархій въ Тракіѣ и Македоніѣ, за които Българетѣ казвахъ, че сж българскы, а гръцитѣ — че сж гръцкы; то комисіята ся съгласи да припознае за Българскы епархій само онѣзи, които сж населены съ чисти Българе, а колкото сж населены съ Българе само намѣсти, тѣхъ да не къса на градове и села, иъ да присъедини на Екзархійатъ цѣлы Българскы казаи. Друго яче не бы са дошло до никакѣвъ край и комисіята бы са растурила, безъ да свърше нищо.

Това начало са прие отъ сичкытѣ комисари и са постави за ръководиъ нижкѣ въ тѣхнытѣ разисканія. Неговата сила обаче не траи много, защото гръцкытѣ членове скоро са поведоха подыръ народны честолубія и поченкѣ да дѣлѣтъ нѣкон градища и села и да ги запазватъ за патриаршескѣтъ власть, като ужъ населены отъ гръцы. Като не искахъ да показватъ упорство, българскытѣ членове устѣпихъ, и 10-й членъ на проекта са нареди и удобри единодушно отъ комисіѣтъ.

Да додемъ пакъ на прѣдѣлытѣ.

Десятый членъ на проекта казва така:

»Епархійтѣ Червенска, Силистренска, Прѣславска, Търновска, «Софійска, Врачанска, Ловчанска, Видинска, Нишка, Нишавска, Кюстендилска, Самоковска, Скопска, Велеска, Могленска, Воденска, «Струмишка, Полянска, Варненска (освѣтъ града), Сливненскый санджакъ (безъ градове Ахило и Месемврія), отъ Созополската епархія Созополската казаа (освѣтъ крайморіето), отъ Едренскѣтъ «епархій казаата Чирмень и Кюпрю-Мустафа, отъ Драмската епархія казаата Неврокопъ, отъ Касантійската епархія казаата Ахляръ «Челеби, отъ Пелагонійската епархія Прилѣпската казаа, отъ Меленишката епархія сѣверната ѣ часть (освѣтъ града), отъ Призренската епархія казата Прищина, отъ Прѣспепската епархія Охрида и сичкытѣ мѣста, които сж были отъвѣтъ старѣтъ епископѣтъ «Прѣспѣ, Пловдивската епархія (освѣтъ града, селата Станимжа, «Кукленъ, Водина, Арвантохари, Панагія, Новосело, Лѣсково, Ахланъ, Бачково, Бѣлушица, ако не сж смѣсены, и мѣнастыритѣ Св. «Параскева, Св. Безсребреницы, Св. Георгій) — сичкы тѣя ще «принадлѣжѣтъ на Българскѣтъ Екзархійѣ, на която ще са подчиняватъ и прѣдмѣстіята Пловдинскы, Марашъ и Кершияка и еноріята Св. Богородица въ града, съ условіе обаче, колкото отъ жителитѣ на тѣя енорія покажѣтъ желаніе да останѣтъ отъвѣтъ въдом-

«ството на епаріѣтъ, на Екзархіѣтъ, тъй да бѣдѣтъ исключены отъ «Екзархіята.

По основанъ сѣ този членъ са прие отъ патріаршіѣтъ и са поправи, както слѣдва надолу :

«Епархіѣтъ Червенска, Силистренска, (освѣтъ Кюстенджъ), Прѣ-
«славска, Търновска, Софійска, Врачанска, Ловчанска, Видинска,
«Нишска, Нишовска, Кюстендилска, Самоковска, Велешка, Варнен-
«ска (освѣтъ градъ Варна и прибрѣжнитѣ села отъ Варна до Кю-
«стенджъ на брой до 20), отъ Месемврійскѣтъ епархіѣ казаата
«Провадія; отъ Ахилѣйскѣтъ епархіѣ казантъ Айтось и Карпо-
«батъ; отъ Сливненскій санджакъ въ Едренскѣтъ епархіѣ казантъ
«Сливенъ, Яболъ, Новай; отъ Пловдивскѣтъ епархіѣ сичкитѣ ка-
«зан (освѣтъ нахіята Конусъ и градъ Пловдивъ безъ Карші-яка);
«отъ Пелагонійскѣтъ епархіѣ казаата Прилѣвъ; и отъ епархіѣ
«Ксанта казаата Ахъръ-Челеби ще влѣзатъ въ Българскѣтъ екзархіѣ.»

За да оправдае това подкастрианіе на проекта на комисіѣтъ, патріаршіята дава слѣдующитѣ бѣлѣжки и истълкованія :

«Епархіѣтъ Воденска, Могленска, Полиска, Струмишка и ка-
«зантъ Прищина, Охрида, сѣверната часть на Меленишкѣтъ епар-
«хіѣ и Неврокопската казаа са исключихъ, защото до сега са на-
«миратъ въ «вошеніе и въ съгласіе съ патріаршіѣтъ.

«Прибрѣжита отъ Варна до Кюстенджъ и епаріѣтъ Месем-
«врія, Ахило и Созополь са сключихъ за горнитѣ причини и еще
«защото сѣ чисто грѣцкы или смѣсены.

«Казантъ Чирменъ и Мустафа-паша отъ епархіѣтъ Едрене са
«исключихъ зарадъ мѣстоположеніето си, коего е верѣтъ другитѣ
«части на епархіѣтъ, и защото стѣкога сѣ были съгласны съ ми-
«трополіѣтъ. Първата отъ тѣхъ казаа е населена освѣтъ това и съ
«грѣцы и въ неѣ са говори повечето грѣцкый языкъ.

«По сжщитѣ причини са исключава и цѣлата нахія Конусъ
«(отъ Пловдивскѣтъ епархіѣ); тамъ са намиратъ повечето села що
«са поминаватъ въ проекта, отъ които по многото заявихъ съ про-
«шенія своята неотдѣлность отъ патріаршіѣтъ. При сичко това че
«и други села, особенно Хаскою, заявихъ сжщото желаніе, ный ги
«оставяме на Екзархіѣтъ, както оставяме и Карші-яка въ Пловдивъ,
«ако и да са подигатъ и отъ тамъ выкове срѣшу таѣхъ устѣпкѣ.

«Епархіята на Св. Богородицѣ и Мѣрашь въ Пловдивъ не мо-
«гѣтъ да влѣзатъ въ округа на Екзархіѣтъ, защото това е про-
«тивно на св. каноны, които забраняватъ да има двама епископы
«на едно мѣсто.»

Както са види отъ тѣзи бѣлѣжки и истълкуванія, патриаршіята, ако и да са кѣсаше до сега да выка, че черковата не познава народности, че черковата не може да са основава на начала племенны, че не е простено да са дѣли една епархіѣ на двѣ; ако и да казваше въ своето посланіе до черковитѣ, че протестувала срѣщу съставяніето на комисіѣтъ, не само пріема началото на комисіѣтъ, и като си размыслила по добрѣ, не само са възползовала отъ него, за да откъсне отъ Екзархіѣтъ цѣлы епархіи и да ѣ присѣдини на мѣсто това нѣколко казан, населени отъ Българе; нъ еще е прострѣла това начало до тамъ, щото да окъсва градове и села отъ българскытъ казан и епархіи за тѣзи двѣ причини: 1) че жителитѣ имъ были повечето грѣцы и 2) че до днѣсъ тѣѣ са намирали въ сношеніе и съгласіе съ патриаршіѣтъ! Така ти отне отъ проекта на комисіѣтъ 5 цѣлы епархіи, повече отъ 10 казан, една цѣла нахія и цѣкои прибрѣжія и паланки на черно море.

Какво направилъ срѣщу това правителството, това ще са покаже отъ самый десятый членъ на фермана, който казва така:

«Духовный округъ на тая Екзархіѣ ще обема митрополитѣ «Русенскѣ, Силистренскѣ, Шумскѣ, Търновскѣ, Софійскѣ, Врачанскѣ, Видинскѣ, Нишскѣ, Пиротскѣ, Кюстендилскѣ, Самоковскѣ, «Велескѣ, Варненскѣ (безъ градъ Варна и до 20 села по брѣга до «Кюстенѣ, ако жителитѣ имъ не сѣ Българе), Славянский сан-«джакъ (освѣтъ паланкытъ Ахило и Месемвріѣ), Созополската ка-«заа (безъ селата по край морето), Пловдивскѣтъ Митрополитъ «безъ Пловдивъ и селата Станимѣка, Куленъ, Воденъ, Арнауткую, «Панагій, Ново-село, Дѣсково, Ахлянъ, Бачково и Бѣлущица и мѣ-«настыритѣ Бачковскыѣ, Св. Безѣрѣбренницы Св. Параскева и Св. «Георгій) и махалага Св. Богородица въ самый градъ ще влѣзѣтъ «въ българскѣтъ Екзархіѣ съ условіе обаче, които отъ жителитѣ «на тая махала не бы искали да са подчинѣтъ на Българскѣтъ «черковѣ и Екзархіѣ, да оставѣтъ вѣтъ отъ неѣхъ.

Отъ сравненіето на десятый членъ на фермана съ оныи на смѣсенѣтъ комисіѣ и съ патриаршескытъ бѣлѣжки и поправки излазя:

а) Че споредъ поправкытъ и бѣлѣжкытъ на патриаршіѣтъ, двѣтъ причини на коѣто правителст. зема за точны, то исключи отъ округа на Екзархіѣтъ сичкытъ епархіи и казан и сичкытъ градове и села, които са поискахъ отъ патриаршіѣтъ.

б) Че по естественъ и праведенъ начинъ правителството запази правото на противомыслящитѣ да докажѣтъ, да ли сѣ точны Предложеныѣ двѣ причини или не, като остави на жителитѣ отъ

исключеніи мѣста и на епархіи и казаніи въ Тракіи и Македоніи, сами да докажатъ Българе ли сѣ повечето или Гръцы, и българскы ли говорятъ или гръцкы. Ако желаятъ да оставятъ въ сношеніе и съгласіе съ патриаршіята, да иматъ право за това; ако ли искатъ да влѣзатъ въ Българ. Екзархію — да иматъ равно право и за него.

3) Че сичката разлика между патриаршескыи бѣлѣжки и фермана състои въ тѣзи двѣ нѣща: 1) дѣто влѣзяхъ въ Екзархіята: епархіята Св. Богородица въ Пловдивъ и пахіята Конусъ (освѣтъ селата и мѣнастыри, които бѣше исключила комисіята); казытъ Месемврія, Ахило и Созополь (освѣтъ градищата и прибрѣжіята, исключены и отъ комисіята); 2) дѣто са исключихъ отъ Екзархіята цѣлытъ българскы казан Прилѣпъ и Ахъръ-челеби, които патриаршіята сама устъпва. И исключеніето и присѣдиненіето става вопрѣки исказаното мнѣніе на патриаршіята; нѣ трѣба да са забвѣлжи, че ако присѣдиненіето ушетава патриаршіята, исключеніето ѝ възнаграждава съ избитѣкъ.

Това като е тѣй, не ны остава да испытваме, освѣтъ сѣщността на тѣзи разлики.

Патриаршіята като прѣдлага да са исключатъ различни мѣста изъ Екзархіята, защото тѣзи мѣста были ужъ населены повечето съ гръцы и жителитѣ имъ са намирали въ сношеніе и съгласіе съ патриаршіята, то слѣдва логически и необходимо отъ думитѣ патриаршескы, че сѣко мѣсто, на което жителитѣ сѣ повечето Българе и не сѣ намирагъ въ сношеніе и съгласіе съ патриаршіята, трѣба да влѣзе въ Българ. Екзархию. Това начало Българетѣ отдавна са прѣгърнали и сѣкога са държатъ отъ него, като най праведно и най логическо. Цѣлый въпросъ на това са опира. А кога е тѣй то явно е а) че на Българетѣ са пада да са оплакватъ за онѣзи упушченія, които е направило правителството, като е оставило вниъ отъ Екзархіята Прилѣпъ и Ахъръ-челеби, които дава патриаршіята, нѣ никакъ не на патриаршіята, която нищо не губи.

в) Че за таквызи мѣста Портата пріема и епархіята Св. Богородица въ Пловдивъ и пахіята Конусъ и ги присѣдинява на Екзархіята. Че тѣзи мѣста са таквызи наистина, явно е отъ различнытъ прошенія на жителитѣ и отъ дѣйствиелното отдѣленіе на клира и на народа отъ патриаршіята еще прѣди 10 години. Ще каже патриаршіята и тука нѣма какво да са плаче.

3) Че тя не може да са плаче и за това, дѣто са прилага въ фермана, че жителитѣ на онѣзи мѣста и епархи, които не сѣ

влѣзли въ округа на Екзархіѣтъ и които като са Българе пожелѣхъ да са присѣдинятъ на него, иматъ право да направятъ това присѣдиненіе, когато са докаже, че исканіето са поддържа отъ сичкото населеніе или отъ $\frac{2}{3}$ отъ него; защото патріаршіята не само приема това начало, нъ и го прилага първа на сѣкадѣ.

Срѣщу еп-рхіѣтъ въ Пловдивъ патріаршіята противополога черковно правило,, осмото на първый Всел. Съборъ, и казва че двама епископы въ единъ градъ не биватъ.

Нъ какъвъ е смисла на това правило и за кого е то съчинено? Церковната исторія ще ни покаже имали то онова значеніе, което му дава патріаршіята и прилага ли са, на сегашный случай.

Правилото е наредено за иѣкаквы си еретицы, нарѣчени *катары* (чисты). Катарытъ были послѣдователи на иѣкой си Римскы священникъ Новата, за което сѣ са наричали *Новатіаны*; тый сѣ са осѣждали отъ различни съборы не за тѣхното правовѣріе, нъ за това, че не приемали безъ прѣкрѣщаніе онѣзи, които въ нуждѣ сѣ са отричали отъ Христа или прѣгършавали смъртно и послѣ пакъ сѣ са раскайвали. Катарытъ направили общеніе и съ друженцытъ, нъ ги отбѣгвали като грѣшници. За да не са принудены да правятъ общеніе съ православнытъ, които бывали по снисходителны къмъ грѣшницитъ, Новатіанытъ са имали въ сѣщытъ градища и села свои особенны епископы и презвитеры. Това тавло цѣлъ вѣкъ. Подыръ голѣмы раздоры и смущенія съ православнытъ, и подыръ безчеловѣчны гоненія противъ еретицытъ, опрѣдѣлило са чрѣзъ гражданскы законы едно вѣме, до когато заблуденытъ трѣба да оставятъ мѣстѣта си и да прѣгърнатъ тѣзи на Всеоб. черковъ. Тѣзи мѣрки като искали да канонисать, божественнытъ отцы на първый Всел. Съборъ наредили горнето правило, чрѣзъ което опрѣдѣлили тѣзи двѣ нѣща: а) каквы са условіята, по които са приематъ Новатіанытъ въ черквата; в) какво ще бѣде тѣхното състояніе, или положеніе слѣдъ приеманіето имъ. Защото прочее новатіанскытъ епископы са покрѣщахъ въ черковѣтъ, отцыты твърдѣ послѣдователно опрѣдѣлили да подчинятъ тѣзи епископы на православный епископъ въ сѣщый градъ, и да позволятъ на първытъ да священнодѣйствовать надъ него или като священники, или като подчинены нему епископы; защото е явно, че въ сѣщытъ черкеж не е възможно двама епископы да началствувать изведнажъ. Това прочее, а не друго нѣщо значи послѣдняя фраза на това правило *да не бѣдѣтъ двама епископы въ единъ градъ*, сир. да не бѣдѣтъ на сѣщытъ чер-

рковѣ; и на сѣщото черковно изпълненіе двама равночинни духовни началници.

Това са казва и за 12-то правило на 4-й Всеп. Сѣборъ на което патріаршіята такожде са опира и което запрѣщава — една епархія да се дѣли на двѣ така, щото въ *сѣщѣтъ епархїѣ да бѣдѣтъ двама митрополиты*. Смысла на това запрѣщеніе е таквъ, че не е нито полезно, нито прилично, нито съобразно съ желателното сѣгласіе и съ любовта сѣщата епархія, сир. сѣщото христіанско изпълненіе да има изведнажъ двама епископы, двама равностепенни черковни началници. Тая истина е до толкози проста и ясна, щото ѝ разбира и най простый умъ.

Нъ да ли са прилагать тѣзи правила на българскій въпросъ изобщо и на Пловдивскѣ епархія на Св. Богородицѣ и на Марашъ частно? Явно е че не са прилагать, защото христіанетѣ отъ българскѣ епархїи и отъ рѣченѣ епархїи, като сѣ са отдѣлили прѣди 10 години отъ патріаршіѣтъ, и като не ще са повѣрѣтъ къмъ патріаршескѣтъ черковѣ, както новотіанетѣ, то не може и да са иска отъ тѣхнѣ епископы подчиненіе, нито да са казва че не могатъ да бѣдѣтъ двама епископы въ една епархїѣ. Исполненіето на българскѣ епархїи като не е сѣщото, ний не можемъ да кажемъ, че не можало да има двама епископы въ една епархїѣ и въ единъ градъ. Съ това отдѣленіе на българскѣ епархїи нито любовта и сѣгласіето на едновѣрныѣ Христіане и епископы са докача, нито смущенія и безчинства прилазятъ, нито черковѣ са смѣсватъ, нито канонѣ са прѣстъпватъ.

Криво прочее и прѣвърѣжто прилага патріаршіята тѣзи канони на 10-й членъ на фермана. Сама патріаршіята показва това, като говори въ потвърденіето си на самоволно и народно съставенѣтъ самостоятелнѣ черковѣ въ Еллада: « И като сме сѣдинени съ сѣ-
« юза на любовтѣтъ, ако и раздѣлени отъ нужды на общественый
« животъ и отъ необходимостѣ на политическото състояніе, не-
« отдалечени и пераздѣлени сме въ черковното единство; на това
« основаніе другочната черкова, сир. седмѣтъ всел. сѣборы, като
« е устѣживала на вѣрныѣ нужды на политикѣтъ, или е раздѣляла,
« или е сѣдинявала черковнѣ епархїи и ги е подчинявала на
« други, или ги е правила самостоятелни, като е спазвала духо-
« вното единство и вѣрностѣ на вѣроисповѣдныѣ и черковнѣ
« начала и на каноническый чинъ, » И понеже патріаршіята сама прави погрѣшны и заблѣжты на 10-й членъ на проекта отъ комисїѣтъ и намѣри, че не е противъсѣаненическо нѣщо да са раз-

дѣлѣтъ на двѣ части, и въ сѣкѣхъ отъ тѣхъ да има особенъ митрополитъ, епархіи на Варня, Месимирія, Едрене, Флибе, Ксанта, и Пелагонія, невѣроятно е, че ти не може да каже същото и за епархіи на Св. Богородица и Марашъ въ Пловдивъ. За по голѣмо успокоеніе на патриарховѣтъ съвестъ, че той може да устѣпи и епархіи безъ да прѣстъпи колко годѣ канонитѣ, ний привождаме 65-то правило на Картагенскій съборъ, правилата на когото са подтвърдижъ отъ 6 всел. съборъ. Това правило са тѣкува отъ Нико-
дима, черковный писатель, така :

« Понеже на сѣкый епископъ са е опрѣдѣлила приличната е-
« пархія, чѣло, петрѣба да са откъснѣва отъ тажъ цѣлж епархіяж
« никаква малка епархія и да и са дава отдѣленъ епископъ безъ
« знаніето и позволеніето на епископа отъ цѣлж епархіяж,»

Така го обясняватъ и Зонара, и Валсатонъ и други. Споредъ този канонъ прочее и споредъ много други патриаршіята трѣба да пріеме едно отъ двѣтъ.

Или, като постоянствова да си запазва, подъ прѣдлогъ на грѣцкѣтъ народиностъ на житиитѣ, откъснѣтитѣ части отъ епархіитѣ на екархіитѣ, да пріеме за таквыи части и градища само онѣзи, които сж населены съ грѣцы и които искатъ да останѣтъ подчинены ней;

Или, като слѣдова въ сичко свящ. каноны да устѣпи на екархіитѣ цѣлы епархіитѣ или казанытъ, които сж населены повечето съ българе, а не да ги наподкастри и да имъ отнема главнитѣ градища и нѣкои незначителны палакы, защото въ тѣхъ живѣли малко или много грѣцы. Коегъ отъ двѣтъ правила и да избере патриаршіята, Българитѣ съ благодареніе иде го пріематъ. Въ сѣкый случай опрѣдѣленіето въ 10 й членъ не е нито антиканоническо, нито толкеси важно и смѣстено, щото да изисква вселенскы съборъ; напротивъ то е нѣщо твърдѣ право и законно и патриаршіята за нищо и никакво отбѣгва пріемленіето му и окончателното рѣшеніе на въпроса. Не правдолюбіето а упорството и фанатизма или пѣкъ честолюбіето, които ѣж каратъ да гледа на въпроса, като нерѣшенъ, и да казва, че не може да пріеме таквои рѣшеніе, което е колко годѣ противно на каноническытъ обычѣи на черквѣтъ, безъ страхъ за осажденіе отъ странжѣхъ на всеобщѣтъ черковж.

VII

Нововодители сж българитѣ

При сичко това, че испитанитѣ до тука прѣдлозы на патриаршіята излѣзѣжъ съвѣсъ неоснователны, ти поиска да притури и дру-

гы въ оправданіе на своето рѣшеніе «да постоянство въ свѣдѣніе-
« то на всел. съборъ, комуто и прѣдставя рѣшеніето на тая рабо-
« тѣ. »

Тѣзи други прѣдлози сѣ че ужъ българетѣ оставатъ упорно
« въ нововодителства не преставатъ да наредятъ себе си споредъ ка-
« нонитѣ на черквѣтѣ, нъ да наредѣтъ черквѣтѣ, както тѣмъ са ще.»

Изведнажъ са вижда сичката точностъ, незбѣроятностъ и нео-
прѣдѣленностъ на фразѣтѣ, защото българетѣ никога не сѣ искали
да канонисватъ себе си нъ черквѣтѣ, сир. черковното си начало,
и не да го канонисватъ както имъ са ще, нъ споредъ канонитѣ на
въсточнитѣ православни черквѣ; напротивъ, патріаршіята са мѣчи
да нареди тѣхъ или тѣхното черковно начало. както ней са ще,
сир. споредъ нейнитѣ обычаи, както видѣхме и по-горѣ. А когато
Българетѣ искатъ да наредѣтъ и канонисатъ черковѣтѣ си спо-
редъ канонитѣ, дѣ има тука нововодителство? Дѣ са доказател-
ствата на това нововодителство? Когато не съществува нововво-
дителство, защо е всел. съборъ?

За да са разгледа работата по добръ, нѣка ѣ развѣе до
нѣкадѣ.

Нареджаніето на Българската черкова е безъ съмнѣніе двойко:
вътрѣшно и външно.

Външното нареждане станѣ, не както Българетѣ искаха, нъ
както са начѣрта отъ смѣсената комисія и са исправи отъ самата
патріаршія, както ней бѣше угодно, което са и показа отъ сра-
вненіето на царскій ферманъ съ исправный отъ патріаршіята про-
ектъ на смѣсената комисія. Ще каже, никакво нововодителство по
отношеніе къмъ канонитѣ не е имало въ това нареждане, нито пъкъ
патріаршескитѣ думы за нововодителство си иматъ мѣстото. Слѣ-
дователно, не са Българетѣ, които опорствуватъ въ нововодител-
ства, нъ патріаршіята е, която упорствова отгънъ мѣрката въ свѣ-
дѣніето на всел. съборъ.

Колкото до вътрѣшното нареждане на Екзархіѣтѣ, което са
относи на вътрѣшното ѣ управление, то ще стане, както са доказва
отъ поправенный отъ патріаршіѣтѣ проектъ на комисіѣта и отъ
самый ферманъ, съгласно съ свящ. постановленія и правила; нъ прѣ-
ди еще да стане това нареждане и да са види какво е, патріар-
шіята изрѣче думитѣ за нововодителство. Ако тѣзи думы бѣха ка-
заны за вътрѣшното нареждане, патріаршіята трѣбаше да почака
това нареждане, че послѣ да произнесе мнѣніето си съ пълно съ-
знаніе; нищо не са оспѣжда прѣди да са види. Ще каже, патріарші-